

SANOJA MINULLE JA MUILE

Aseksuaalikirjoon kuuluvien ratkaisut itsensä nimeämisen ja kategorian välisiin jännitteisiin

Katriina Koponen

ABSTRAKTI

Artikkelissa tarkastelen suomalaisten aseksuaalikirjon jäsenten kokemuksia aseksuaalisuus-kategorian moninaisista ja ristiriitaisista määritelmistä sekä tapoja, joilla he ovat ratkaisseet kategorian merkitysten ja oman kokemuksen väliset jännitteet. 2020-luvulla aseksuaalisuuden määritelmäksi on vakiintunut, että yksilö kokee vain vähän tai ei koe lainkaan seksuaalista vetovoimaa, minkä lisäksi yksilön tulee määritellä itsensä aseksuaaliksi. Niin aseksuaalit kuin tutkijat ovat kuitenkin tuottaneet paljon vaihtoehtoisia tapoja sanallistaa aseksuaalisuutta ilmiönä, ihmiskategoriana ja kokemuksena. Aseksuaalisuuden määrittely vaatii uudenlaista näkökulmaa seksuaalisuuden nimeämiseen: kuinka parhaiten sanoittaa sellaista, mille ei ole sanallisia malleja?

Tutkimukseni valottaa erilaisia tapoja, joilla ihmiset tekevät monimääritelmällistä kategoriaa ymmärrettäväksi. Artikkelin aineistona on kirjoituskeruuaineisto, jossa suomalaiset aseksuaalikirjoon kuuluvat henkilöt pohtivat aseksuaalisuuden luonnetta sekä oman seksuaalisen kokemuksensa ja aseksuaalisuus-kategorian suhdetta.

Avainsanat: aseksuaalisuus, seksuaalisuus, identiteettitermit, kategorianalyysi

ABSTRACT

In this article, I examine how Finnish people on the asexual spectrum have resolved the tension between diverse, sometimes contradictory definitions of asexuality and their own sexual experience. In the 2020s, the most common definition of asexuality is someone who experiences little or no sexual attraction, in addition to which they must identify as asexual. However, both asexual people and researchers have produced many alternative ways to define asexuality as a phenomenon, identity category, and sexual experience. To define asexuality, one must adopt a completely new perspective on sexual categories: how to best put into words something that has no models in sexual language?

In my research, I analyze written personal narratives of Finnish people on the asexual spectrum reflecting on the relationship between their own sexual experience and the asexual category. My research helps to provide a better understanding of how people make sense of an ambiguous sexual category when naming themselves

Keywords: asexuality, sexuality, identity labels, category analysis

SQS
3/2025

63

Pervoskooppi
Artikkelit

Katriina
Koponen

Johdanto

Seksuaalisia identiteettejä koskevat termit ovat moninaistuneet tällä vuosituhannella, minkä myötä seksuaalisuuteen liittyviä tunteita ja käytäntöjä on mahdollista nimetä entistä monipuolisemmin (esim. Cover 2019; Watson ym. 2019; Greaves ym. 2017). Eräs uusi nimeämistapa on asexuaalisuus. 2020-luvulla yhä useampi suomalainen nimeää itsensä asexuaaliksi, ja asexuaalit ovat näkyvä osa muun muassa suomalaisia Pride-tapahtumia sekä sateenkaari-ihmisten ihmisoikeus- ja kansalaisjärjestö Seta ry:n toimintaa.

Niin tutkijat kuin asexuaalit henkilötkin ovat etsineet parasta tapaa sanallistaa kokemusta ja ilmiötä. Tämänhetkisen tunnetuimman määritelmän mukaan asexuaalisuus tarkoittaa, että yksilö kokee vähän tai ei lainkaan seksuaalista vetovoimaa muihin ihmisiin. Tämän lisäksi niin tutkimuksissa kuin asexuaalien henkilöiden yhteisöissä painotetaan sitä, että yksilön tulee itse määritellä itsensä asexuaaliksi. (Setan asexuaalisuustoimikunta 2019; Brotto ja Yule 2016.)

Vaikka seksuaalisen vetovoiman käsitteeseen nojaava määritelmä on vaikiinnuttanut asemansa, sanallistavat asexuaali-termiä itsestään käyttävät ihmiset seksuaalista kokemustaan yhä monin eri tavoin. Kategorian rajat liukuvat heidän keskusteluissaan jatkuvasti eikä niitä välttämättä haluta asettaa lainkaan. Kuinka tulisi sanoittaa tunnekokemus, jolle ei ole sanallisia malleja? Miltä tuntuu olla tuntematta jotain?

Kysyn tässä artikkelissa, kuinka asexuaali-termiä itsestään käyttävät ihmiset ovat ratkaisseet jännitteet asexuaalisuus-kategorian moninaisten, ristiriitaistenkin merkitysten ja oman tunnekokemuksensa välillä nimeössään itsensä. Aineistoni koostuu keruun avulla kerätyistä kirjoituksista, joissa suomalaiset asexuaalikirjoon kuuluvat henkilöt pohtivat suhdettaan asexuaalisuuteen.

Taustoitin ensin tutkimusta kuvaamalla länsimaaisissa seksuaalisuuskäsitelyksissä vallitsevia piirteitä, jotka vaikuttavat ihmisten tapoihin ymmärtää seksuaalisia kategorioita. Paneudun asexuaalisuuden erityiskysymyksiin erittelemällä kategorian yleisiä määritelmätapoja niin tieteellisessä keskustelussa kuin asexuaalien henkilöiden omissa verkkokeskusteluissa. Avaan tässä myös erilaisia syitä sille, miksi juuri tietyt määritelmätavat ovat yleistyneet. Ennen analyysiin siirtymistä esittelen vielä kirjoituskeruuaineiston sekä sen analyysissa hyödyntämäni kategoria-analyysin.

Aloitan analyysin kuvauksella määritelmällisistä kysymyksistä, joita suomalaiset asexuaalikirjon jäsenet erityisesti pohtivat aineistossa. Huomionarvoista on, että aineisto on kerätty vuosina 2015 ja 2019, jolloin tietoa asexuaalisuudesta on ollut saatavilla nykyistä vähemmän. Näin ollen tarkastelen myös, mistä kirjoittajat ovat löytäneet tietoa, jonka pohjalta he ovat rakentaneet käsitystä asexuaalisuudesta. Tämän jälkeen keskityn analysoimaan kirjoittajien eri tapoja ratkaista kategorialle annettujen eri merkitysten ja oman kokemuksen jännitteet. Seksuaalisen vetovoiman ongelman lisäksi kuvaan, kuinka määritelmälliset ongelmat on ratkaistu nimeämällä itsensä asexuaali-termin sijasta sen alakategoriaan tai siihen liittyvällä erityisellä termillä. Asexuaalisuuden kategoriaa rakennetaan myös tarkoituksella väljästi. Lopuksi käyn läpi tapoja suhtautua termiin silloin, kun sen määritelmä jää epäselväksi, sen tarkka vastaavuus oman kokemuksen kanssa on epävarmaa tai oman olemisen nimeäminen ei ole kirjoittajalle ajankohtaista.

Seksuaaliset identiteettitermit 2000-luvun ihmiskäsityksessä

Asexuaalisuutta seksuaalisuuskategoriana ja nimeämisen tapana ymmärtääkseen on tunnettava sitä länsimaista yhteiskunnallista kontekstia, jossa se on muodostunut. Ajatus ihmisistä seksuaalisina olentoina on itsessään tärkeä osa modernia ihmiskäsitystä. Filosofi ja sosiologi Michel Foucault'n

(1981) mukaan ihmisiä on kategorisoitu tietyntyyppisiksi ihmistyypeiksi seksuaalisten tunteiden mukaan 1800-luvun lopulta saakka. 2000-luvulla itsensä nimeäminen seksuaalisten ihmiskategorioiden avulla on kenties sosiaalisesti tärkeämpää kuin koskaan. Yksilöllistyvällä ajalla ihmisiä kannustetaan itsereflektioon, joka auttaa heitä tuntemaan itsensä ja määrittämään itseään muille. (Doan 2013; Haataja 2019, 30–31; Maksimainen 2010, 16–25.) Vasta nimeämällä itsensä seksuaalisesti ja sukupuolisesti ihmisten nähdään saavuttavan ymmärrettävän subjektiuden (Cover 2019).

Nimeämisen politiikka kytkeytyy saatavilla oleviin sanoihin. Ennen 2000-lukua seksuaaliset ihmiskategoriat keskittyivät ennen kaikkea käsitykseen halujen kohteen sukupuolesta suhteessa omaan sukupuoleen. Uudella vuosituhanella seksuaalinen sanasto on laajentunut, ja ihmisillä on tietoisuus ja mahdollisuus nimetä itsensä entistä monivivahteisemmin, yksityiskohtaisemmin ja eri näkökulmista – tai kieltäytyä nimeämästä ollenkaan, kuten ei-heteroseksuaalisten nuorten on havaittu myös tekevän (esim. Savin-Williams 2005; Russell ym. 2009, 884).

Seksuaalisten ihmiskategorioiden rinnalla kulkee usein käsitys seksuaalisesta identiteetistä, joka tarjoaa yhden näkökulman yksilön käsitykseen omasta seksuaalisuudestaan. Seksuaalisuuden tutkija Paula C. Rust (1996, 77–78) näkee seksuaalisen identiteetin olevan kuvaus ihmisen minän paikantumisesta suhteessa muihin yksilöihin, ryhmiin ja instituutioihin. Identiteetti onkin monella tapaa muihin ihmisiin suhteisuutta luova prosessi. Nykyisessä queer-tutkimuksessa identiteetin käsite on kuitenkin ollut ristitulella; sitä on kritisoitu muun muassa essentialistisista ja vakauteen liittyvistä mielikuvista (esim. Rossi 2008). Yksilöiden kokemusmaailmoissa seksuaaliset tunteet, teot ja identifikaatiot ovat liukuvia nimityksistä ja kategorioiden rajoista huolimatta. Tämän vuoksi osa queer-tutkijoista on siirtynyt pois HLBTIQ+-kaltaisesta identiteettipohjaisesta termistöstä ja käyttää sen sijaan ilmaisuja, joilla he ottavat etäisyyttä tarkkaan rajattuihin

seksuaalisuuskategorioihin. Tällaisia ovat muun muassa *queer* (Rossi 2008; Taavetti 2018) tai *queerness-as-being* (Doan 2013). Sukupuolentutkija Leena-Maija Rossi (2008) pitää identiteetin käsitettä kuitenkin edelleen hyödyllisenä, kun sitä tarkastellaan tapana, jona ihmiset kiinnittyvät, liittyvät ja eroavat muista ihmisistä, asioista ja merkityssuhteista.

Tarkastelen, miten ihmiset tekevät olemistaan ymmärrettäväksi käyttämällä kategorioita ”aseksuaali” ja ”aseksuaalisuus”. Näiden kautta rakennettua käsitystä minuudesta kirjoittajat ilmaisevat välillä ”seksuaalisen identiteetin” käsitteen kautta. Lähestyn identiteetin käsitettä siis ennen kaikkea empiirisesti: tutkimukseen osallistujat sekä tukeutuvat itse käsitykseen identiteetistä että myös purkavat ajatusta seksuaalisen kokemuksen ja identiteetin yhteyksistä. Huomioin kirjoittajien tavat nimetä itsensä aseksuaali-termin lisäksi muilla aseksuaalisuuteen liittyvillä erityistermeillä kutsumalla kirjoittajia ”aseksuaalikirjoon kuuluviksi”. Tämän kirjon eri termit avaavat analyysiosiossa.

Aseksuaalisuuden määritelmät tutkimuskirjallisuudessa

Aseksuaalisuus nykyisenlaisena ilmiönä lähti kehittymään 2000-luvun alussa internetissä (Carrigan 2011). Sen määritelmää on kahden vuosikymmenen aikana pohdittu ja rakennettu eri näkökulmista. Aseksuaalisuus on kehittynyt tarpeeksi yhtenäiseksi ilmiöksi, jotta merkittävä määrä ihmisiä on löytänyt sen nimikkeen alle, mutta samalla ilmiön ytimessä oleva kokemus tai ominaispiirre on ollut haasteellista määrittää ja sanallistaa.

Ensimmäisenä aseksuaalisuutta seksuaalisena kokemuksena käsitteli akateemisessa tutkimuskirjallisuudessa psykologi Anthony F. Bogaert vuonna 2004. Bogaert tarkasteli vuonna 1994 julkaistun Ison-Britannian kansallisen seksuaalisuuskyselyn yksittäistä vastausvaihtoehtoa ja siihen yhdistyviä tekijöitä. Seksuaalisia kokemuksia käsittelevä osio sisälsi ky-

symyksen ”Olen kokenut seksuaalista vetovoimaa...”, johon sai valita täydennyksen kuudesta vaihtoehdosta. Niistä viisi kuvasi seksuaalista vetovoimaa miehiin ja naisiin eri tavoin. Kuudes vastausvaihtoehto kuului: ”En ole koskaan kokenut seksuaalista vetovoimaa ketään kohtaan” (”I have never felt sexually attracted to anyone at all”). Tämän vaihtoehdon valitsi noin 1 % kaikista vastaajista. Bogaert nimesi heidät ”aseksuaalisiksi” ja pohti tutkimuksessaan näiden vastausten merkityksiä.

Bogaertin tutkimus antoi tärkeän lähtölaukauksen asexuaalisuuden akateemiselle tutkimukselle, mutta nykyisen asexuaalisuus-ilmion tarkastelussa sen painoarvo on vähäinen. Tutkimuksen kohteena eivät olleet asexuaalin kategoriaan asettuvat ihmiset, vaan ulkopuolelta asexuaaliseksi nimetty ja identiteettikategoriasta irrallinen kokemus. Seksuaalisuuskyselyn kysymys ei myöskään kartoittanut vähäisiä seksuaalisia tunteita vaan vetovoiman kohteen sukupuolta binäärisessä valikoimassa. Se kuvasi asexuaalisen kokemuksen elinikäisenä ilmiönä ja seksuaalisen vetovoiman täydellisenä poissaolona, kun nykyinen asexuaalisuuskeskustelu huomioi myös vähän seksuaalista vetovoimaa kokevat ihmiset. Vastaukset olisivat saattaneet olla hyvinkin erilaisia, mikäli kysymys olisi sanallistettu eri tavoin. Tästä huolimatta Bogaertin tutkimus oli urauurtava ja siihen viitataan edelleen usein.

Vuoteen 2024 tultaessa asexuaalisuutta on käsitelty erityisesti psykologian, seksologian ja seksuaalisuustutkimuksen julkaisuissa. Tuoreimmissa teksteissä asexuaalisuus kuvataan lähes poikkeuksetta ”seksuaalisen vetovoiman poissaolona” tai ”vähäisenä tai poissaolevana seksuaalisena vetovoimana” yhdistettynä mainintaan ilmiön moninaisuudesta. Tämän lisäksi usein todetaan, että yksilön tulee itse määritellä itsensä asexuaaliksi. Näiden määritelmätapojen vakiintumisesta voi nähdäkseni kiittää erityisesti kokemusasiantuntijoiden tekemää työtä, josta kerron seuraavassa luvussa. Lisäksi katson, että seksuaalinen vetovoima on valikoitunut

lähestymistavaksi siksi, että seksuaalisuuden kategorisointi tällä tavalla on kulttuurisesti tuttua: valtaväestön hyvin tuntemissa seksuaalisuuskategorioiden hetero-, homo- ja biseksuaalisuus seksuaalisuutta määritetään ensisijaisesti sen mukaan, kuinka seksuaaliset tunteet kohdistuvat muihin ihmisiin. Ne tarjoavat näin ollen kerronnallisen mallin, mutta niiden näkökulman toistaminen on myös seksuaalipoliittisesti hyödyllistä. Asexuaalikirjon ihmiset toivovat kokemukselleen sosiaalista hyväksyntää, missä auttaa, jos kokemus asetetaan muille ihmisille mahdollisimman helposti ymmärrettävään muotoon. Seksuaalisen vetovoiman käsitteen myötä asexuaalisuus on myös mahdollista esittää seksuaalisen suuntautumisen moninaisuuden muotona, jolloin asexuaalisuudelle voi vaatia samanlaista legitimeettiä kulttuurissa.

Vaikka seksuaaliseen vetovoimaan nojaava määritelmä on vakiintunut asexuaalisuuden määritelmäksi, sekä asexuaalikirjoon kuuluvat ihmiset että ilmiön ja identiteetin tutkijat ovat esittäneet vaihtoehtoisia tapoja käsitteellistää asexuaalisuutta. Seksuaaliseen vetovoimaan nojaavaa määritelmää on kritisoitu liian suppeaksi kuvaamaan asexuaalien henkilöiden moninaisuutta (Carrigan 2011; Chasin 2011). Asexuaalisuuden tutkimuksen metodologisia haasteita pohtinut Andrew Hinderliter (2009) huomauttaa myös, että tutkimuksissa kysytään usein ”seksuaalisesta vetovoimasta” ottamatta huomioon sitä, että vastaajat voivat ymmärtää sen hyvin eri tavoin.

Empiiriset tutkimukset ovatkin tuoneet esille asexuaalien ihmisten moninaiset tavat ymmärtää asexuaalisuus. Asexuaalien ihmisten yhteisiä ominaisuuksia kyselytutkimuksella kartoittaneet psykologit Nicole Prause ja Cynthia Graham (2007) esittivät, että asexuaalien henkilöiden vahvin yhdistävä ja ei-aseksuaaleista erottava tekijä on asexuaalien vähäinen halu seksuaaliseen kanssakäymiseen kumppanin kanssa sekä alhainen seksuaalinen kiihottumiskyky. Jälkimmäinen seikka nousi esiin myös asexuaalista

identiteettiä käsitelleessä pro gradu -tutkimuksessani (Koponen 2017), johon osallistuneista henkilöistä muutama määritteli aseksuaalisuutensa vähäisen libidonsa ja fyysisen seksuaalisen kiihottumiskyvyn puuttumisen kautta.

Psykologi Lori Brotto ja kumppanit (2010, 609–610, 614) kertoivat kyselyaineistonsa tukevan ajatusta aseksuaalisuuden määrittelystä ”seksuaalisen vetovoiman puutteen” kautta, mutta he totesivat myös, että toinen yleinen aseksuaaliseen itsemäärittelyyn vaikuttava piirre oli, ettei henkilö odota innokkaasti seksuaalisia kokemuksia (”lack of anticipation leading up to any sexual experiences”). Myös sosiologi Kristin Scherrer (2008, 626–627) esitti useamman rinnakkaisen määritelmän. Scherrerin kyselyn vastaajista 44 % (eli 39 henkilöä 82 vastaajasta) kertoi aseksuaalisuuden merkitsevän heille sitä, että he eivät koe seksuaalista vetovoimaa tai seksuaalista halua. Toiseksi yleisin määritelmä tapa vastaajien keskuudessa oli, että he eivät olleet kiinnostuneita seksuaalisesta kanssakäymisestä, vaikka he kokisivatkin seksuaalista vetovoimaa.

Aseksuaalisuuden tutkimuksen varhaisimmassa vaiheessa aseksuaalien henkilöiden suhde seksuaalisiin tekoihin hämmensi osaa tutkijoista, sillä moni vastaajista kertoi osallistuvansa seksuaaliseen kanssakäymiseen edes satunnaisesti tai masturboivansa (Brotto ym. 2010; Yule ym. 2017; Hille ym. 2020). Tutkijat ovatkin tätä nykyä hylänneet varsin yksimielisesti seksuaalisen aktiivisuuden kriteerin aseksuaalisuuden määrittelemisessä.

Eräs mielenkiintoinen yksityiskohta määritelmän mahdollisuuksissa on ”poissaolevan” tunnekokemuksen vaikutus aseksuaaliseksi identifioituvien henkilöiden käsityksiin seksuaalisuudestaan. Aseksuaalisuus on olemisen tapa, jonka voi käsittää sekä tietynlaisen kokemuksen läsnäolon kautta – henkilö ns. kokee aseksuaalisuutta – mutta myös poissaolon tai negaation kautta. Tutkimuksissa haastateltavat ovatkin nimenneet aseksuaalisuutensa viittaavan johonkin, mitä he *eivät* ole (esim. Dawson ym. 2018; Scott ym.

2016; Scherrer 2008). Aseksuaalisia piirteitä itsessään tunnistavan on näin ollen mahdollista muodostaa käsitys itsestään erottautumalla muiden ominaisuuksista: esimerkiksi aseksuaalisuuden radikaalista potentiaalista kirjoittanut sosiaalipsykologi C.J. Deluzio Chasin (2013) kuvaa aseksuaaleja, jotka kokevat vahvasti olevansa ”ei-seksuaalisia” ja jotka kieltäytyvät määrittelemästä itseään seksuaalisuuden kautta.

Määritelmäkeskustelussa on olennaista erottaa, pyrkivätkö tutkijat rakentamaan käsitystä aseksuaalisuudesta tietynlaisena seksuaalisuuden kokemustasoisena mahdollisuutena vai kuvaamaan aseksuaali-kategorian alle itsensä määritteleviä ihmisiä. Kuten aseksuaalisuuden määritelmätapoja tutkimuskirjallisuudessa tarkastellut antropologi Florencia Catri (2021) toteaa, määrittelyssä on vallalla kaksi erilaista näkökulmaa: aseksuaalisuus voidaan käsittää tietynlaisen seksuaalisen kokemuksen lisäksi subjektiiviseksi termiksi, jonka avulla voi halutessaan nimetä itsensä. Vaikka aseksuaalisuuden ymmärtäminen tietynlaisena seksuaalisena kokemuksena tuottaa sekin tärkeitä näkökulmia seksuaalisuuden moninaisuudesta, on aseksuaalisuus ilmiönä syntynyt ja saanut jalansijaa nimenomaan vastareaktion tietynlaisille valtavirran seksuaalisuuskäsityksille. Aseksuaalisuudella sekä kyseenalaistetaan seksuaalisia normeja että tavoitellaan vähäiselle seksuaaliselle mielenkiinnolle normalisoitua asemaa. Näin ollen sosiaalisten merkityksenantoprosessien tutkiminen on yhteiskunnallisesti tärkeää.

Verkkoyhteisö käsitysten ohjaajana

2000-luvulla internetistä on tullut olennainen tiedonlähde ihmisille, jotka kokevat seksuaalisen kokemuksensa poikkeavan normatiivisesta (Herrera 2018, 315; Craig ja McInroy 2014; Kuper ja Mustanski 2014). Tämä pätee myös aseksuaaleihin (Carrigan 2011). Verkkomaailma mahdollistaa erilaisen tiedon ja yhteisöjen löytämisen (Taavetti 2015, 107–108; Cavalcante 2019, 1719), minkä lisäksi vertaisryhmissä on mahdollista saada paljon

tietoa siitä, millä eri tavoin eri seksuaalisuuskategoriat voivat ilmetä ja millaisia kokemusmaailmoja niihin voi liittyä (Juvonen 2019, 9).

Vaikutusvaltaisista seksuaalisuuteen liittyvän tiedon jakaja on 2000-luvun alusta asti ollut englanninkielinen *The Asexual Visibility and Education Network* eli AVEN-sivusto (2024; <https://www.asexuality.org/>). Sivuston keskustelufoorumeineen luotiin vuonna 2001, ja se oli 2000-luvun alkupuolella yksi harvoista paikoista, jossa seksuaalisuuteen liittyvää tietoa oli saatavilla. Sivustoon viitataan alati suurimpana seksuaalisuutta käsittelevänä sivustona, josta löytyy keskustelufoorumin lisäksi merkittävä määrä tietoa seksuaalisuuden eri ilmenemismuodoista aiheesta kiinnostuneille ja seksuaalisuuttaan pohtiville. Elokuussa 2024 sivuston keskustelupalstalle oli rekisteröitynyt 156 078 käyttäjää.

Sen lisäksi, että AVEN kokoaa yhteen asekuaaliksi identifioituvia ihmisiä keskustelemaan, sivusto toimii asekuaalien edustajana tarjoamalla asiantuntijatietoa eri medioille. Ahkeran tiedottamisen myötä AVEN on onnistunut luomaan mielikuvan itsestään asekuaalien puolivirallisena edustajana, minkä myötä sillä on merkittävää kansainvälistä vaikutusvaltaa. AVEN:in tuottamaa määritelmää ja tietoa siteerataan laajasti niin sateenkaarijärjestöjen sivustoilla, yksityisten ihmisten asekuaalisuusblogeissa kuin akateemisissa tutkimuksissakin (Chasin 2013; Dawson ym. 2017). Hyvin monet asekuaalisuuden tutkijat myös etsivät osallistujia tutkimuksiinsa AVEN:in kautta (Dawson ym. 2017).

AVEN määrittelee, että asekuaalinen henkilö ei koe seksuaalista vetoa. Florencia Catrin (2021, 1533) mukaan sivuston perustaja David Jay valitsi tämän määritelmän aikoinaan siksi, että se kuvasi hänen omaa kokemustaan. Sivuston tieto-osiossa asekuaalisuudelle annetaan myös toinen mahdollinen määritelmä: asekuaali on henkilö, joka ei koe sisäsyntyistä halua solmia seksuaalisia suhteita (AVEN 2024b). Vuonna 2021 sivuston ylläpitäjät ilmoittivat aikovansa päivittää etusivun määritelmän

huomioimaan myös normatiivista vähäisemmän seksuaalisen vetovoiman, eli uuden määritelmän mukaan asekuaali kokee vähän tai ei lainkaan seksuaalista vetovoimaa (AVEN Livestreams 2021). Osa sivuston käyttäjistä kuitenkin kritisoi muutosta jyrkästi, sillä sivuston keskustelupalstalla asekuaali-sanalle oli muodostunut kaksi merkitystä: sillä viitattiin sekä koko asekuaalisuuden kirjoon että yksittäiseen identiteettikategoriaan, jossa henkilö ei koe lainkaan seksuaalista vetovoimaa. Kritiikin mukaan vähäisen vetovoiman liittäminen asekuaali-sanaan tekisi tämän jälkimmäisen identiteettikategorian näkymättömäksi. (Käyttäjätunnus zigon2007 2021.) Kritiikin myötä ylläpitäjät ilmoittivat harkitsevansa muutosta uudelleen (Coleslaw 2021). Elokuussa 2024 etusivun määritelmä on edelleen alkuperäisessä muodossa eli vain seksuaalisen vetovoiman täytenä puuttumisena.

Edellä esitetystä huolimatta AVEN irtisanoutuu asekuaalisuuden jäykästä määrittelystä ja ulkopuolisesta vallasta määrittää muita henkilöitä joko asekuaaleiksi tai ei-asekuaaleiksi (Catri 2021). AVENin mukaan asekuaalisuus on ennen kaikkea identiteettikysymys: sen mukaan itsensä voi ja saa identifioida asekuaaliksi, jos kokee sanan hyödylliseksi kuvaamaan itseään (AVEN 2024c). Itsemäärittelyn voi tulkita olevan tärkeää siksi, että AVEN pyrkii edustamaan tietynlaisen kokemuksen sijasta asekuaalitermiä käyttävää moninaista ihmisryhmää ja heidän oikeuksiaan tulla kohdatuksi kunnioittavasti. Identiteettipohjaisessa näkemyksessä asekuaalisuutta ei tulisi edes käsittää tietynlaisena seksuaalisena kokemuksena vaan sanana, jota jokainen voi käyttää itsestään haluamallaan tavalla. Kun asekuaalisen tunnekokemuksen määrittäminen on jo valmiiksi haastavaa, tulee siitä tässä tapauksessa mahdotonta: Chasin (2013) kritisoi tätä kehäpäätelmää, jossa mikään yksittäinen tunnekokemus ei olisi asekuaalisuutta, mutta samalla jokaisen sanaa käyttävän ihmisen seksuaalinen kokemus olisi asekuaalisuutta. Itsereflektoinnin mahdollisuudet myös kaventuvat, mikäli omaa seksuaalisuuttaan pohtivan ihmisen ei ole mahdollista saada vastausta siihen, onko oma kokemus asekuaalista vai ei.

Identiteettiperusteisuudesta huolimatta AVEN on vaikuttanut merkittävästi seksuaaliseen vetovoimaan nojaavan asexuaalisuuden määritelmän vakiintumiseen. Koska AVEN ja siihen viittaavat asexuaalisuussivustot toistavat tätä määritelmää, sen käyttäminen näyttää tutkijoille turvalliselta ratkaisulta – erityisesti, jos tutkimuksen osallistujat on kerätty juuri AVEN:in kautta (esim. Yule ym. 2017). Tutkimuksiin osallistuneet asexuaalikirjoon kuuluvat henkilöt ovat myös itse viitanneet AVEN:iin tiedonlähteenään (esim. Scherrer 2008, 626). AVEN:in roolia asexuaalisuudesta käytävässä keskustelussa sekä haastateltavien rekrytoimisessa onkin myös kritisoitu: esimerkiksi psykologi Ellen Van Houdenhove (2017) ja sosiologi Matt Dawson (2017) tutkimusryhmineen ovat huomauttaneet, että sivuston vankka asema saattaa vaikuttaa tietynlaisten kokemusten ja määritelmien painottumiseen niin tutkimuksissa kuin asexuaalien henkilöiden omissa yhteisöissä. Dawsonin ja kumppaneiden (2017, 257) mukaan AVEN:in käyttäjäkunta vaikuttaa koostuvan erityisesti nuorista, keskiluokkaisista naisista, joiden käsitykset ja kokemukset voivat erota heistä, jotka eivät osallistu yhtä aktiivisesti sivuston keskusteluihin.

Asexuaalisuus sosiaalisena ilmiönä, identiteettikategoriana ja kokemuksena sekä yksilöiden monet tavat käyttää termiä elävät siis jännitteisessä suhteessa toisiinsa. Ei ole ihme, että asexuaali-termin omaksumista pohdiva ihminen törmää monenlaisiin haasteisiin. Saatavilla oleva tieto ja siinä olevat painotukset myös vaihtelevat riippuen tiedonhaun ajankohdasta: 2020-luvulla tietoa ja keskustelua on saatavilla hyvin paljon laajemmin kuin 2000-luvun alkupuolella. Tutkimukseni aineisto on kerätty ennen 2020-lukua ja Suomen kontekstissa, joten se tarjoaa uniikin katsauksen itsensä epänormatiiviseen nimeämiseen rajusti muuttuvan seksuaalisen tiedon keskellä.

Seuraavaksi tarkastelen, millaisia keinoja suomalaisilla asexuaalisuuden kirjoon kuuluvilla henkilöillä on ollut luoda käsityksiä asexuaalisuuden ehdoista ja rajoista.

Asexuaalikirjon kirjoitukset ja niiden analyysi

Tutkimukseni perustuu kirjoituskeruuaineiston. Julkaisin syksyllä 2019 kirjoituskutsun, jossa pyysin asexuaaleiksi itsensä nimeäviä ihmisiä lähettämään kirjoituksia, joissa he käsittelevät omia ajatuksiaan ja kokemuksiaan asexuaalisuudesta, asexuaalisesta identiteetistä sekä asexuaalina elämisestä Suomessa. Sain kirjoituksia 10 henkilöltä. Näiden kirjoitusten lisäksi hyödynnän kirjoituskeruuaineistoa, jonka keräsin vuonna 2015 asexuaalisuutta käsittelevää pro gradu -tutkimustani varten. Pyytäessäni kirjoittajilta lupaa hyödyntää tätä aiempaa aineistoa väitöskirjatutkimuksessa annoin heille myös mahdollisuuden kirjoittaa jatkokirjoituksen, jossa he kertovat senhetkisiä ajatuksiaan asexuaalisuudesta. 13 aiempaa vastaajaa antoi luvan käyttää tekstiään ja seitsemän heistä kirjoitti myös jatkokirjoituksen. Yhteensä tutkimukseen osallistui 23 kirjoittajaa. Näistä yksi jää analyysin ulkopuolelle, koska kirjoitus ei käsitellyt asexuaalisuutta vaan lääkkeiden vaikutuksia seksuaalisiin haluihin.

Kirjoittajia pyydettiin ilmoittamaan taustatietoina sukupuolensa, ikänsä ja se, mistä he saivat tietää tutkimuksesta. Kolme kirjoittajaa kertoi sukupuolekseen mies, 14 nainen ja viisi ilmaisi sukupuolensa muulla tavoin joko käyttämällä sellaisia käsitteitä kuin sukupuoliaton, genderqueer tai muunsukupuolinen, tai kuvaamalla kokevansa epävarmuutta sukupuolensa määrittelyn suhteen. Lisäksi yksi kirjoittaja ilmoitti sukupuolekseen vuoden 2015 kirjoituksessaan nainen mutta jatkokirjoituksessaan vuodelta 2019 muunsukupuolinen. Nuorimmat kirjoittajat ovat ikäryhmää 16–20 vuotta ja vanhin 46–55; 14 kirjoittajaa eli merkittävä osa vastaajista asettuu ikäryhmään 21–25. Kaksi tekstiä kirjoittaneista kuusi oli ensimmäisen tekstinsä aikaan tässä ikäryhmässä ja yksi 16–20-ikäryhmässä. Viittaan kirjoittajiin pseudonyymeilla, jonka lisäksi kerron heistä ensimmäistä kertaa mainitessa heidän sukupuolensa, ikäryhmänsä ja kirjoituksen lähetysvuoden. Kaksi tekstiä kirjoittaneista kerron aina, kumpaan ajankohtaan kirjoitus asettuu.

Analyysissa on tärkeää huomioida kirjoituskeruu aineiston kontekstina. Vuoden 2015 lyhyt kirjoituskutsu ei juuri ohjeistanut kirjoitusten sisältöä. Pro gradu -tutkimuksen asetelmista johtuen nimesin tutkimuksen aiheeksi asexuaalisen identiteetin ja sen, ”miten asexuaalit määrittävät itse asexuaalisuutta ja asexuaalista identiteettiä” (Koponen 2017). Kutsussa pyydettiin kirjoituksia ”ihmisiltä, jotka nimeävät itsensä asexuaaliksi”. Kyseinen kirjoituskutsu asetti näin raamit tai ainakin esimerkin vastaajien tavalle nimetä itsensä, mikä on voinut vaikuttaa kyseiseen kutsuun vastaajien kirjoituksiin. Näissä teksteissä ilmaistiin kuitenkin myös muita tapoja ja termejä itsensä nimeämiseksi sekä epävarmuutta ”aseksuaali”-sanon sopivuudesta omaan kokemukseen. Vuonna 2019 kirjoitetuissa jatkoteksteissä kaksi kirjoittajaa kertoi suhteensa asexuaali-termiin muuttuneen; muut viisi jatkokirjoitusta lähettänyttä kertoivat vuosien myötä syntyneistä uusista ajatuksistaan mutta nimesivät itsensä edelleen vuonna 2015 käyttämällään termillä.

Vuoden 2019 kirjoituskutsu oli aihepiiriltään laajempi, ja se sisälsi myös eri teemoihin liittyviä esimerkkikysymyksiä, joita kirjoittajat saivat halutessaan pohtia. Tässäkin kirjoituskutsussa vastaajia puhuteltiin ”aseksuaaleiksi”. Mahdollisesti käsiteltävistä teemoista löytyi sukupuoleen, parisuhteeseen ja muiden asennoitumiseen liittyvien kokemusten lisäksi seuraavat esimerkkikysymykset liittyen asexuaalisuuden kokemukseen:

- Mitä asexuaalisuus sinulle tarkoittaa? Milloin ensimmäisen kerran koit olevasi asexuaali?
- Millaisena koet oman asexuaalisuutesi? Miten oma asexuaalisuutesi ilmenee?
- Miten määrittelet asexuaalisuuden?
- Oletko keskustellut asexuaalisuudesta muiden asexuaalien kanssa? Miten he ovat kokeneet ja määritelleet asexuaalisuuden?
- Onko käsityksesi asexuaalisuudesta muuttunut elämäsi varrella?

Huolimatta tämänkin kirjoituskeruun tavasta puhutella kirjoittajia asexuaaleiksi kirjoittajat itse tuottivat jälleen paljon erilaisia tapoja hyödyntää asexuaali-termiä. Aihe valikoituikin tämän artikkelin kohteeksi juuri siksi, että se nousi orgaanisesti aineistosta.

Käytän tässä artikkelissa kategoria-analyysia, joka keskittyy ihmisten keskinäisessä vuorovaikutuksessa hyödyntämiin luokitteluihin. Etnometodologisen tutkimusperinteen pohjalta kehittyneen analyysimuodon ytimessä on ajatus kulttuurin sisältämästä tietovarannosta, johon tukeudumme luodessamme käsitystä ympäristöstämme, yhteiskunnasta ja ihmisistä. Tämä tietovaranto pitää sisällään paljon juuri kategorioihin liittyvää tietoa. Luokittelemme ympärillämme olevia asioita ja ihmisiä monin tavoin ja liitämme näihin kategorioihin erilaisia kulttuurisesti jaettuina merkityksiä. (Juhila ym. 2012a ja 2012b; Ruusu vuori 2009, 393.)

Jäsenyysskategorisoinnin luoneen sosiologi Harvey Saksin mukaan kategorioihin perustuvan tiedon avulla luomme käsityksiä siitä, millaisia tietyt ihmiset ovat ja miten he toimivat. Tämä tapahtuu sekä määritellessämme muita ihmisiä että kuvatessamme itseämme jonkin kategorian kautta, esimerkiksi esittelemällä itsemme opiskelijaksi tai maahanmuuttajaksi. (Juhila ym. 2012a, 24–33.) Seksuaaliset kategoriat ovat yksi tällainen tunnistettava ihmiskategoria. Tunnistamme esimerkiksi homoseksuaalikategorian merkitykset ja voimme tarvittaessa tulla toisten ihmisten ymmärtämiksi sen kautta. Tieto tällaisten kategorioiden olemassaolosta auttaa myös hyödyntämään niitä, kun sanallistamme olemisen tapaamme muille. (Herrera 2018, 314; Ronkainen 1997, 34–35.)

Aloitan analyysini esittelemällä aineistossa ilmeneviä käsityksiä asexuaalisuuden monista määritelmistä ja niiden haasteista. Millaiset määritelmälliset kysymykset erityisesti pohdituttavat suomalaisia asexuaalikirjoon kuuluvia ihmisiä?

Käsitykset määritelmällisistä haasteista

Aineisto on täynnä erilaisia aseksuaalisuudelle annettuja merkityksiä. Kirjoittajat pohtivat luonnehdintoja aseksuaalisuudelle kuvatessaan yhtäältä ilmiötä, toisaalta aseksuaalisten kokemusten mahdollisuutta ja näiden lisäksi juuri ”omaa aseksuaalisuutta”. Usein samassa tekstissä polveilee lukuisia eri määritelmiä, joita vasten omaa kokemusta ja muuta aseksuaalisuudesta saatua tietoa verrataan.

Määritelmissä toistuvat erityisesti aseksuaalisuus vähäisenä tai poissaolevana seksuaalisena vetovoimana tai haluna sekä vähäisenä kiinnostuksena seksin harjoittamiseen toisen ihmisen kanssa. Kirjoittajat ilmaisevat kuitenkin kokevansa vaikeaksi rakentaa yksiselitteisiä määritelmiä johtuen sekä tiedostetusta aseksuaalisuuden moninaisuudesta että hämmennyksestä siitä, mitä tietyt ilmaisut käytännössä tarkoittavat tunteiden tasolla. Kirjoituksissa näkyikin vahvana juonteena kirjoittajien joko tämänhetkinen tai aiemmin koettu vaikeus sanoittaa ja ymmärtää aseksuaalisuus-kategorian ydintä. Uudenlaisen ja näkökulmaltaan erilaisen seksuaalisuus-kategorian ymmärtäminen vaatii tutkimustyötä: kirjoittajat kertovat tehneensä taustatutkimusta jopa kuukausia, ennen kuin kokivat muodostaneensa kategoriasta tarpeeksi selkeän käsityksen, kuten Emilia (nainen, 21–25 v, 2019) kertoo: ”15-vuotiaana aloin pohtia, olisinko aseksuaali, ja kuukausien taustatutkimusten jälkeen tulin siihen tulokseen, että varmaan olen.”

Osalle vastaajista toimivan määritelmän löytäminen ja kategorian tarkka ymmärtäminen on ollut hyvin tärkeää. Vastavuoroisesti kokemusten määrittelemisen vaikeus on saattanut tuottaa vahvoja negatiivisia tunnekokemuksia. Tuulia (nainen, 21–25 v, 2015) kirjoittaa laajasti ”jonkinlaisesta identiteettikriisistä”, jota hän on kokenut, kun itsensä asettaminen aseksuaalikirjon tiettyyn kategoriaan on tuntunut vaikealta: ”Toisaalta asia on kanssa stressannut minua välillä tosissaan juuri koska en ole tiennyt voinko sanoa olenko aseksuaali vai pitäisikö sanoa kenties gray-A tai

demiseksuaali tai jotain muuta.” Nämä erityistermit avaan myöhemmin.

Internetin sateenkaarevat sivustot ja aseksuaaliyhteisöt eivät välttämättä tarjoa apua kategorioiden ymmärtämisessä, mikäli niissä painotetaan yksilön oikeutta valita terminsä tarkkojen määritelmien ylitse. Aseksuaalisuutta makustelevat ihmiset etsivät itsereflektion lisäksi itselleen paikkaa seksuaalikulttuurissa, jolloin juuri sosiaalisesti tuotetuilla määritelmillä on merkitystä. Kuten Marika (nainen, 26–30 v, 2019) toteaa: ”Aluksi tuntui jotenkin merkityksettömältä, kun kaikki sanoivat, että vain minä itse voin sanoa, mikä olen. Olisin kai halunnut ’virallisen’ hyväksynnän, että kyllä, olet meidänkin mielestämme aseksuaali.”

Aseksuaalisen kategorian erityisyys ja ainutlaatuisuus on kaksiteräinen miekka. Se tarjoaa ihmisille täysin muista seksuaalisista kategorioista poikkeavan tavan lähestyä omaa kokemusta, mikä tekee siitä ainutlaatuisen ja tärkeän. Samasta syystä se on kuitenkin vaikea sanallistaa: kokemukselle ei ole saatavilla kerronnallisia malleja sosiaalisesti tunnustetuissa seksuaalisissa kategorioissa, sillä niiden määrittäminen keskittyy ensisijaisesti vain seksuaalisten halujen kohteen sukupuolittumiseen. Kulttuurisesti ei ole ollut olemassa sosiaalisesti tunnustettua neutraalia tai positiivista kategoriaa, joka tarkastelisi seksuaalisuuden kokemusta sen vähäisen voimakkuuden näkökulmasta. Tunnepohjaista määritelmää on vaikea luoda jo siksi, että on lähtökohtaisesti vaikeaa asettaa sanoiksi tunnetta, jota ei tunne. Kuinka tavoittaa olennainen ero minun ja toisen ihmisen erilaisuudessa, jos eron sanoittamiselle ei ole kulttuurissa tarjolla tapoja?

Moni vastaajista kertoo asettuvansa aseksuaalikirjon lisäksi muillekin epänormatiivisuuden alueille, kuten autismitkirjoon, ei-binääriseen sukupuolikokemukseen tai epänormatiiviseen romanttiseen suuntautumiseen. Nova (nainen/muunsukupuolinen, 21–25 v, 2019) tuokin hyvin esille, että monen vaikeasti sanoitettavan piirteen erottelu voi olla vaikeaa:

Omassa identiteetissäni koen kolmen seikan kietoutuvan yhteen läheisellä tasolla: muunsukupuolisuus, aseksuaalisuus ja (makustelemani) aromanttisuus. [...] Vaikka puhe onkin aseksuaalisuudesta, en pysty erottamaan sitä identiteettini muista palasista. Ne eivät ole yksi kokemus, mutta ne limittyvät ajatuksissani sillä tasolla, että vain yhdestä asiasta puhuminen tuntuu siltä, että puhuisi vain yhdestä varpaasta kun pitäisi kuvailla koko jalkaa.

Seksuaalisen vetovoiman kysymys tuottaa kirjoittajille omat haasteensa. Koska käsitys seksuaalisesta vetovoimasta on vakiintunut aseksuaalisuuden määrittelyssä, monelle kirjoittajalle on tärkeää asettaa itsensä suhteeseen juuri tämän tunnekokemuksen kanssa. Osittain tunnekokemuksen poissaolon käsitteen vuoksi kirjoittajat kokevat kuitenkin vaikeaksi ymmärtää, miltä seksuaalinen vetovoima tuntuu ja minkälaista seksuaalista tunnetilaa ilmaisu kuvaa. Tämä vaikeus vaikuttaa olevan yleinen aseksuaalien keskuudessa kansainvälisesti, sillä samaa kysymystä esiintyy esimerkiksi AVEN:in foorumeilla (Hinderliter 2009). Aseksuaalisuuden määrittely asettuu näin inhimillisen kokemuksen alueelle, joka pakenee sanoja.

Termin tarve

Itsensä tuntemista ja nimeämistä painottavassa yhteiskunnassa identiteettitermeillä on paljon painoarvoa – joskus niin paljon, että niiden pariin hakeudutaan innokkaasti määrittelemisen vaikeudesta huolimatta. Aineistostani välittyy aseksuaalisuus-kategorian tärkeys kirjoittajille silloinkin, kun sen kaikki nyanssit eivät ole täysin selviä. Katteoria on tarjonnut itseymmärryksen ohella selityksen aiemmin koetulle erilaisuuden tunteelle ja tuottanut voimaantumisen kokemuksia.

Aseksuaalisuus-kategorian avulla ihmiset kykenevät määrittelemään itsensä suhteessa seksuaalisuuteen. Voi tulkita, että itsensä nimeäminen seksuaali-

sena subjektina on nykyisessä seksuaalikulttuurissa niin pakollista, että se täytyy tehdä edes negaation kautta. Samalla tämä nimeämisen vaatimus on tuottanut hämmennyksen tunteita, jos siihen ei ole kyennyt vastaamaan. Ennen aseksuaalisen nimeämistavan mahdollisuutta suuri osa kirjoittajista kertoo kokeneensa itsensä määrittelemättömällä tapaa erilaiseksi, kun seksuaalikulttuurissa ei ole ollut itselle tunnistettavaa paikkaa.

”Niin säkö oot se hetero?” Ystäväni tuttavapiiriin kuului lähestulkoon kaikkia muita paitsi heteroseksuaaleja. Itse en koskaan tuntenut minkäänlaista vetoa omaan sukupuoleeni, joten siitä tiesin, että en kuulunut samaan vähemmistöryhmään heidän kanssaan. Heteroksi kutsuminenkaan ei tuntunut oikealta, mutta se oli helppo tapa selittää, että en ollut bi- pan- tai homoseksuaali – paremman vastauksen puutteessa. Vastasin siis hieman epävarmasti että joo, taidanpa olla. (Heli, nainen, 21–25 v, 2015)

Tarve löytää aseksuaalisuudelle ymmärrettävä ja ”oikea” määritelmä ja asettaa se samalla suhteeseen oman kokemuksen kanssa korostuu monessa kirjoituksessa jo sen takia, että aseksuaalisuus on ainutlaatuiseksi koettu tapa ymmärtää omaa olemista. Halun kohteen sukupuolta painottavat seksuaalisuuskategorioiden eivät ole tarjonneet mahdollisuuksia rakentaa seksuaalista itseymmärrystä. Tämä lienee yksi olennainen syy, miksi aseksuaalit hakeutuvat niin innokkaasti tämän kategorian pariin. Myös sukupuolentutkijat Tuula Juvonen (2019) ja Riikka Taavetti (2015) havaitsivat suomalaisia sateenkaari-ihmisiä käsittelevissä aineistoissaan, että tutkimuksiin osallistuneet aseksuaalit henkilöt kokivat identiteettitermin löytämisen ja oman paikkansa vakauttamisen sen kautta erityisen helpotavaksi ja tärkeäksi. Katteoria tarjoaa nähdyksi tulemisen kokemuksia tavalla, jota ei ole aiemmin saatu.

Aseksuaalisuus on länsimaisessa kulttuurissa myös harvinaisen neutraali selitysmalli normatiivista vähäisemmälle seksuaalisuuden kokemukselle.

Kirjoittajat kertovat selittäneensä asexuaalisia piirteitään aikaisemmin selitysmallien kautta, jotka esittivät kokemuksen psykologisena tai biologisena ongelmana. Karoliina (nainen, 16–20 v, 2015) kertoo pohtineensa erilaisuuttaan suhteessa ikätovereihinsa ja löytäneensä vain negatiivisia tulkintoja:

[O]lin siihen aikaan [17-vuotiaana] jo sujut ajatuksen kanssa, että ehkä olen vain hidas kehittymään henkisesti. Ajatus tietenkin hävetti, mutta se oli ainoa, jolla olin siihen mennessä pystynyt kiinnostuksen puuttettani itselleni selittämään. Hidasta kehitystäni perustelin itselleni masennuksen ja koulukiusaamisen jättämänä ongelmana. Myös huono itsetunto ja luottamuspula ihmisiin oli yleinen tekosyy, jota itselleni siihen aikaan hoin.

Kirjoittajat kertovatkin asexuaalisuuden ”löytämisen” tuomista vahvoista oikeutuksen tunteista: seksuaalinen kokemus, joka aiempien tulkintojen mukaan oli ”rikkinäisyyttä” tai viallisuutta, näyttäytyi viimein normaalina osana ihmisyyttä. Ajatus rikkinäisyydestä nousee säännöllisesti esiin kirjoituksissa, joissa kuvataan joko omaa tai muiden ihmisten tulkintaa vähäisiä seksuaalisia tunteita kokevasta ihmisestä. Paju (nainen/epävarma, 21–25 v, 2019) toteaa, että tästä syystä kategoria on hänelle tärkeä, vaikka yleensä lokerointi ei häntä miellytä: ”[Asexuaalisuudesta kuullessani o]lin innoissani ja helpottunut. En ollutkaan rikkinäinen, vaan ihan normaali asexuaali. Yleensä en halua lokeroita tai luokitella itseäni mitenkään, mutta tuolloin tuntui niin hyvältä löytää itselle oma lokero, jonne pesiytyä.”

Sanoista on hyötyä toisaalta itselle, toisaalta muille. Kirjoittajat tunnistavat itseään kuvaavan seksuaalisuustermien olevan hyödyllinen itseymmärryksen välineenä, mutta oma kokemusmaailma nimetään muiden tunnistamien termien kautta myös muiden ihmisten vuoksi. Vaikka henkilökohtaisesti ei kokisi termistöä tärkeäksi, sanat ovat arvokas resurssi, joiden avulla voi tulla muiden ymmärtämäksi. Susanna (nainen, 21–25 v, 2019) kertoo, että hän

koki itsensä nimeämisen asexuaalisuuden kautta ”ajankohtaiseksi” vasta silloin, kun hänen ystävänsä alkoivat puhua seksistä ja hän itse koki aiheen epäkiinnostavaksi. Hän kertoi tällöin ystävilleen olevansa ”todennäköisesti asexuaali” tuodakseen ilmi asennoitumistaan seksuaalisiin aiheisiin.

Saatavilla olevan tiedon merkitys

Asexuaalisuuteen liittyvä tieto on yleistynyt viime vuosina, jolloin uusien sukupolvien on entistä helpompaa törmätä niin termiin kuin sen erilaisiin määritelmiin ja lisätietoon aiheesta. Aineistossani on kuitenkin kokemuksia myös henkilöiltä, jotka ovat tutustuneet asexuaalisuuteen silloin, kun tieto aiheesta oli harvinaista ja vaikeasti löydettävää.

Onneksi nykyaikana informaatio on huomattavasti helpommin saavutettavissa kuin omassa lapsuudessani, jolloin netti oli hitaampi kuin täi tervassa, vanhemmat mahdollisesti kyttäisivät ja oma kyky käyttää hakukoneita tai lähdekritiikkiä oli täysi nolla. Senkin vuoksi oma seksuaali-identiteettini alkoi hahmottua vasta 2010-luvun tienoilla, kun asiat alkoivat olla löydettävissä ja kaikki muuttui helpommaksi. Kaipa sitä tietoa oli jo ennen tätä saatavissa netistä helposti, mutta mitäpä etsit, kun et tiedä, mitä olet etsimässä. (Nova, 2015)

Siinä missä vuonna 2019 kutsuun vastanneet kirjoittajat ovat kyenneet tapaamaan muita asexuaaleja ryhmämuotoisesti asexuaalien ryhmätapaamisissa, vertaistukiryhmissä ja Pride-tapahtumassa, vuoden 2015 vastaajilla on ollut huomattavasti vähemmän mahdollisuuksia tavata muita asexuaalisia ihmisiä kasvokkain. Tässä vanhemmassa aineistossa asexuaalisuuteen liittyvää tietoa onkin saatu ensisijaisesti internetistä. Rakentaessaan ymmärrystä asexuaalisuudesta kirjoittajat ovat tukenut erityisesti tiettyihin sivustoihin määritelmien tuottajina. Niiden koetaan olevan ilmiön asiantuntijoita ja tarjoavan tietoa kategorian rajoista

ja ehdoista. Aseksuaalisuudella koetaan olevan jopa jonkinlainen yleisesti hyväksytty ja siksi ”virallinen” määritelmä, kuten Petra (nainen, 26–30 v, 2019) sitä eksplisiittisesti kutsuu useamman kerran: ”Olen ymmärtänyt, että aseksuaalisuuden virallinen määritelmä on, ettei henkilö koe seksuaalista vetovoimaa ketään kohtaan.”

Aikana, jolloin suomenkielinen tieto oli harvinaista, kirjoittajat löysivät sanoja itsensä ei-normatiiviselle nimeämiselle englanninkielisiltä sivuilta. Tämä näkyy myös muutamien teksteissä esiintyvien identiteettitermien englanninkielisyytenä, kuten ”autochorissexuality”, joka tarkoittaa sitä, että toisen ihmisen kanssa tapahtuvaa seksuaalista kanssakäymistä ei kaivata. Myös AVEN-sivuston asema tiedonlähteenä näkyy kirjoituksissa, sillä kolme kirjoittajaa kertoo erityisesti tämän sivuston ja sen keskustelupalstan auttaneen heitä rakentamaan käsitystä tästä seksuaalisuuden muodosta.

Kolme muuta sivustoa korostuu vastauksissa niin kirjoituskutsun löytöpaikkoina kuin paikkoina, joista saadulla tiedolla kirjoittajat ovat rakentaneet käsitystä aseksuaalisuudesta. 23 kirjoittajasta 10 löysi kutsun Tumblr-mikroblogin palvelun kautta. Tumblr onkin hyvin suosittu keskustelualusta sateenkaarevan väen ja erityisesti sateenkaarevien nuorten ja nuorten aikuisten keskuudessa (Cavalcante 2019). Sekä vuoden 2015 että vuoden 2019 vastauksissa palvelu on ollut monelle tärkeä seksuaalisuuden moninaisuuteen liittyvän tiedon jakaja: ”Liityttyäni Tumbleriin [sic] sain kenties enemmän tietoa aseksuaalisuudesta kuin koko aiemman elämäni aikana. Oli kirjoituksia seksuaali- ja sukupuolivähemmistöistä, suvaitsevaisuudesta, ongelmista. Sana ’aseksuaalisuus’ [sic] vilahteli joukossa myöskin.” (Heli)

Tämän lisäksi aineistossa toistuu aseksuaalisuus.fi (ja sen aiempi versio aseksuaalit.net) sekä Facebookissa sijaitseva suomalainen Aseksuaaliryhmä. Näistä ensimmäinen esiintyi sekä vuoden 2015 että vuoden 2019 teksteissä mutta Facebook-ryhmä vain vuoden 2019 kirjoituksissa. Molemmat sivustot viittaavat tieto-osiossaan AVEN:iin tiedonlähteenään

ja käyttävät sen mukaista määritelmää aseksuaalisuudesta. Facebook-ryhmän tiedoissa määritelmä aseksuaalisuudesta on elokuussa 2024 suoraan AVEN:in sivuilta suomennettu versio. Erityisesti Facebook-ryhmän keskustelu on kuitenkin ollut viime vuosina hyvin aktiivista (syksyllä 2024 noin 20 keskustelunaloitusta kuukaudessa): jäsenet keskusteleval paljon kokemusmaailmastaan ja moninaisista tavoista määritellä itsensä aseksuaaleiksi. Käyttäjät eivät siis kahliudu kanavan tarjoamaan määritelmään.

Koska aseksuaalisuutta on käsitelty seksologian ja psykologian tiedejulkaisuissa vuodesta 2004 lähtien, tieteelliset artikkelit ovat tarjonneet yhden mahdollisen keinon saavuttaa tietoa. Kaksi vuonna 2015 kirjoituskutsuun vastannutta kirjoittajaa kertookin tutustuneensa englanninkielisiin tutkimusartikkeleihin ja pohtii perusteellisesti eri tutkijoiden löytöjä ja tulkintoja. Englanninkielisten, akateemista kieltä vilisevien tiedeartikkelien etsiminen ja lukeminen on hyvä esimerkki siitä, kuinka aikana, jolloin tieto aseksuaalisuudesta on ollut kiven alla, kaikki olemassa oleva luotettava informaatio aiheesta on pyritty löytämään.

Erityisesti vuoden 2015 vastaajat kertovat aiemmin saatavilla olleen hyvin vähän tietoa ja yksittäisten tietolähteiden vaikutuksista heidän ymmärrykseensä aseksuaalisuudesta. Monipuolisen tiedon puute näkyy erityisesti siinä, että itsensä nimeäminen aseksuaaliseksi on tapahtunut ajoittain viiveellä, jos kohdattu yksittäinen selitys aseksuaalisuudesta ei ole vastannut juuri omaa seksuaalista kokemusta. Tällöin termiä ei ole ensin omaksuttu, mutta myöhemmin oma kokemus on lisätiedon myötä tulkittu sittenkin aseksuaalisuudeksi. Kirjoittajat kertovat altistuneensa tiedolle, jonka ovat myöhemmin tajunneet virheelliseksi. Lisäksi heidän omat ennakkokäsityksensä ovat saattaneet ohjata tulkintoja. Väärintulkinnat ja virheelliset tiedot liittyivät erityisesti parisuhteisiin, romanttisiin tunteisiin sekä seksin harrastamiseen. Esimerkiksi Sumu (genderqueer, 21–25 v, 2019) kertoo,

että luettuaan ensin aseksuaalisuudesta hän luuli siihen kuuluvan, ettei aseksuaalinen ihminen halua seurustellakaan kenenkään kanssa. Myös Samuli (mies, 21–25 v, 2015) kuvaa, että häntä oli ”pitkään hämännyt käsitys siitä, että aseksuaalin henkilön täytyisi olla myös aromanttinen” eli ihminen, joka ei koe romanttisia tunteita toisia kohtaan.

Vielä jonkin aikaa lokeroni löytymisen jälkeen olin huolissani siitä, olinko ”diagnosoinut” itseni oikein. Koin olevani aseksuaali, mutta en koskaan ollut lukenut tai kuullut kaltaisistani, jotka silti harrastavat mielellään seksiä, joten mietin, olinkohan sittenkään, ainakaan muiden aseksuaalien mielestä. [...] Se, että lokeroni löytymisessä kesti vuosia, johtui osittain siitä, etten yrittänyt etsiä tietoa aktiivisesti, mutta myös kaikki tieto, jota löysin, oli täältä käsin arvostellen mielestäni virheellistä. Kaikkialla aina puhuttiin juuri siitä, kuinka aseksuaaleja ei kiinnosta seksi ollenkaan. (Marika)

Eri asiantuntijatahot voivat tuottaa myös keskenään ristiriitaista tietoa. Petra kirjoittaa, että aseksuaalisuuden alaluokkaan ”harmaaseen aseksuaalisuuteen” (jonkin verran seksuaalista vetovoimaa kokevien kategoria) liittyvät kuvaukset eroavat painotuksiltaan riippuen siitä, onko kuvaus suomenkielisellä vai englanninkielisellä sivulla. Hän ei tarkenna eroa mutta kertoo, että ”[e]nglanninkielisillä sivustoilla ovat harmaan aseksuaalisuuden määritelmät kuulostavat paljon samaistuttavammilta kuin aiemmin suomenkielisillä sivuilla näkemäni”. Tietyssä kontekstissa käypä tieto ei myöskään aina toimi jokaisessa kontekstissa, minkä huomasi Tuulia (2015) muutettuaan toiseen maahan: ”[P]aikallinen [uuden maan] tapa määritellä aseksuaalisuus ei seuraakaan niitä määritelmiä, joita olen lukenut jostain AVEN:in sivuilta tai joita akateemisissa kirjoituksissa usein käytetään.” Myöskään Tuulia ei tarkenna eron luonnetta, mutta hän kuvaa tämän tuottaneen negatiivisia tunnekokemuksia: ”Jonkinlainen identiteettikriisi siitä, ettei minulle olekaan nimeä edes sen vertaa, mitä Suomessa oli.”

Monenlaisen tiedon keskellä yksilöiden on mahdollista asettaa itsensä suhteeseen eri näkökulmien ja asiantuntijatahojen kanssa ja myös valikoida niistä. Aikana, jolloin saatavilla on enemmän tietoa aseksuaalisuudesta, itselleen on mahdollista löytää sopiva määritelmä. Mikäli tavoitteena on rakentaa selkeä ja ristiriidaton aseksuaali-identiteetti, itseä vastaavan määritelmän löytäminen ratkaisee nimeämisen jännitteet.

Muistan nimittäin lukeneeni lähes kaikkialta, missä aseksuaalisuudesta puhuttiin, että aseksuaali ei ole kiinnostunut seksistä, mikä ei pidä kohdallani paikkaansa. Lopulta törmäsin määritelmään, että aseksuaalilta puuttuu seksuaalinen vetovoima ja suuntautuminen, ja se kolahti. Koen vahvasti, että se on juuri se, mikä minulta puuttuu. En ole koskaan kokenut seksuaalista vetoa kehenkään. (Marika)

Erilaisten vetovoiman muotojen sanallistaminen

Mikäli aseksuaalisuutta määrittelee seksuaalisen vetovoiman käsitteen kautta, seuraa kysymys seksuaalisen vetovoiman tunteesta. Jos tunne ei kuulu kokemusmaailmaan, tulee siitä kuitenkin olla jonkinlainen käsitys, jotta sen poissaolon voisi tunnistaa.

Pää tuntuu menevän välillä sekaisin, kun yrittää miettiä mitä ”sexual attraction” oikeen on, miltä se tuntuu ja tuntee ”seksuaaliset ihmiset” es [sic] seksuaalista vetoa sillon kun ne ajattelee sitä tuntevansa, vai onko siinä mukana kaikkea muuta. Ja toisaalta jos mun täytyy miettiä asiaa niin paljon, niin ehkä mä en vaan tunne sellasta sit. (Tuulia, 2015)

Muihin ihmisiin jonkinlaista vetovoimaa tai mieltymystä kokevat kirjoittajat kokevat painetta asettaa tämä kokemus suhteeseen ”seksuaalisen vetovoiman” kanssa. Kirjoittajat refleктоivat tunnekokemuksiaan paneu-

tuneesti. Kuinka erottaa, onko tietty tunne juuri seksuaalista vetovoimaa vai kenties jotain muuta? Harva ihminen onnistuu määrittämään ja sanallistamaan jokaisen tunnekokemuksensa tarkasti.

Mahdollisesta seksuaalisen vetovoiman kokemuksesta seuraava ahdistus viestii ristiriidattoman kategorian tärkeydestä. Esimerkiksi Petra pohtii paljon motivaatiotaan seksuaaliseen kanssakäymiseen ja tunnekokemuksen suhdetta seksuaaliseen vetovoimaan. Hän nimeää tunteen välillä seksuaaliseksi vetovoimaksi, välillä ”seksuaaliseksi kiinnostukseksi” tai ”seksuaaliseksi energiaksi”. ”Seksuaalista vetovoimaa siis on, joten olenko asekuaali ollenkaan? Vai tunnenko vetoa vain harvoin, jolloin sopisin kaavaan? Mikä sitten on harvoin, kuinka usein muut kokevat tällaista?” Petra huomioi myös asekuaalisuuden määrittelyssä ”poissaolon” rinnalla usein esiintyvän ”vähäisen” tunteen, mutta havaitsee tässäkin vaikeuden verrata omaa olotilaansa normatiiviseen olotilaan, jota hän ei tunne tarpeeksi tarkkaan voidakseen luoda siitä selkeän käsityksen.

Koetun vetovoiman tuottamalle ristiriidalle on löydetty eräs ratkaisu asekuaalisuussivustojen ja -yhteisöjen moninaisesta ja laajasta sanastosta, jolla pyritään tavoittamaan muihin ihmisiin kohdistuvien tunteiden erilaiset vivahteet. Asekuaalisuuden kirjoon itsensä määrittävät ihmiset ovat verkkokeskusteluissaan jo pitkään purkaneet seksuaalisten tunteiden sosiaalisia rakenteita, mistä yksi esimerkki on laajasti levinnyt ajatus seksuaalisen ja romanttisen vetovoiman erottelusta. Sosiaalisesti tunnetuimmat seksuaaliset identiteettikategoriat (hetero-, homo- ja biseksuaalisuus) pitävät sisällään oletuksia yksilön seksuaalisten ja romanttisten tunteiden samankaltaisuudesta: heteroseksuaalisen miehen oletetaan sekä haluavan harrastaa seksiä naisen kanssa että myös ihastuvan naisiin ja haluavan parisuhteen naisen kanssa. Asekuaalisuuskeskusteluissa taas on vakiintunut käsitys, että romanttiset tunteet ovat mahdollisia myös silloin, kun niihin ei liity seksuaalisia tunteita. Toisin sanoen toiseen ihmiseen on mahdollista

rakastua ja toivoa parisuhdetta ja romanttista yhdessäoloa tämän kanssa, vaikka tähän ei kokisi seksuaalista vetoa tai sitä olisi vähän. Romanttisen vetovoiman sanastolla yksilö voi tarkentaa, millä tavalla sukupuolitettuja ihmisiä kohtaan hänen romanttisen rakkauden tunteensa yleensä heräävät, esimerkiksi kuvailemalla itseään lesboromanttiseksi asekuaaliseksi naiseksi eli naiseksi, joka rakastuu naisiin mutta ei koe vahvaa seksuaalista vetovoimaa. Itsensä voi nimetä myös aromanttiseksi, jolloin viestii muille, ettei koe romanttista vetovoimaa. (Esim. Koponen 2022; Brotto ym. 2010.)

Käsitys seksuaalisesta vetovoimasta erillisestä romanttisesta vetovoimasta on suomalaisten asekuaalikirjon ihmisten hyvin tuntema ja hyödyntämä. Vastaajista melkein jokainen nimesi itselleen romanttisen identiteetin tai he pohtivat romanttisen vetovoiman kokemuksiaan erillään seksuaalisesta kokemuksesta. Kirjoittajat nimeävät itsensä esimerkiksi heteroromanttiseksi, aromanttiseksi, lesboromanttiseksi ja demiromanttiseksi (jolle romanttiset tunteet syntyvät vasta ystävyysuhteen synnyttyä).

Tietoisuus moninaisista vetovoiman muodoista kannustaa asekuaalikirjon jäseniä pohtimaan myös muita vaihtoehtoisia sanallistamisen tapoja toisiin ihmisiin kohdistuville tunteilleen. Koettua vetovoimaa sanallistetaan aineistossa esimerkiksi ”esteettiseksi vetovoimaksi” tai ”esteettiseksi kiinnostukseksi”, josta kertoo kuusi eri kirjoittajaa. Tällä kuvataan toisen ihmisen visuaalista miellyttävyyttä, kuten aromanttiseksi asekuaaliksi itsensä nimeävä Iida (nainen, 16–20 v, 2015) tarkentaa:

Ajattelen kyllä usein ihmisiä katsoessani, että joku on todella kaunis, hyvännäköinen, hyvin pukeutunut, kiinnostavan näköinen jne. Koen siis esteettistä mielihyvää/vetovoimaa. Joskus ajattelen tällä tavalla viehättäviä ihmisiä katsoessani, että ”olisipa mukava tutustua häneen paremmin tai ystävästyä”. Joskus tekee mieli vain tuijottaa jotakuta, joka on kaunis, mutta samalla tavalla kuin katsoisin kaunista taide-teosta, ilman mitään sen kummempia ”haluja” tai haaveita.

Yksittäisissä kirjoituksissa vilahtelee myös esimerkiksi ”sensuaalinen vetovoima” ja ”semiromanttisuus”, mutta näitä ilmaisuja kirjoittajat eivät avaa tarkemmin. Toisaalta vetovoimaa ei välttämättä tarvitse sanoittaa tarkemmin, kunhan vain tietää, ettei se ole seksuaalista vetovoimaa: ”Minulla on myös oma mielipide ja käsitys siitä, millainen ihminen on seksikäs ja pidän itsekin tiettyjä ihmisiä seksikkäinä. Se ei kuitenkaan minulle tarkoita sitä, että haluaisin heidän kanssaan seksiä harrastaa, vaan enemmänkin tietynlaista muuta fyysistä vetovoimaa.” (Susanna)

Kahdessa tekstissä erityiseksi pohdinnan kohteeksi nousee kirjoittajien aiempi seksuaalihistoria, jonka he kokevat ristiriitaiseksi asexuaalisen identiteetin kanssa. He kertovat hakeutuneensa omasta tahdostaan seksuaaliseen kanssakäymiseen, jolloin tämän motivaation mahdollinen tulkinta seksuaalisena vetovoimana vaatii neuvottelua. Annika (nainen, 26–30 v, 2015) kuuli entisen kumppaninsa epäilevän hänen olevan asexuaali ja luki internetistä tälle selityksen, että ”seksuaalinen vetovoima ei kohdistu kehenkään”. Hän kertoo miettineensä tällöin: ”Siis että seksuaalinen veto-voima, joka ei kohdistu keneenkään? No mutta kohdistuuhan se, olenhan minä ollut monen kanssa sängyssä! Enhän minä voi olla asexuaali!” Pohdittuaan asiaa enemmän hän kertoo ymmärtäneensä, etteivät seksuaalisen vetovoiman kokeminen ja motivaatio harrastaa seksiä ole sama asia. Hän tulkitsee nyt erilaisten psykologisten ja sosiaalisten syiden kannustaneen häntä hakeutumaan seksuaaliseen kanssakäymiseen. Oman kokemuksen ja asexuaalisuuden tietyn määritelmän jännite on näin mahdollista ratkaista seksuaalisen sanaston tarkalla määrittelyllä.

Erityistermit avuksi itsensä nimeämiseen

Erilaiseen vetovoimaan liittyvän sanaston lisäksi asexuaaliyhteisöissä on luotu laaja asexuaalisuuteen limittyvä identiteettisanasto, jolla pyritään tavoittamaan monet yksilölliset erot seksuaalisuudessa. Käyttämällä

itsestään tällaista erityistermiä on mahdollista paikantaa itsensä asexuaalisuuden kirjoon ja tarkentaa tärkeänä pitämiään yksityiskohtia seksuaalisessa kokemuksessaan. Selkeästi määritellyt erityistermit vaikuttavat myös ratkaisevan mahdolliset asexuaalisuuden määrittelyyn liittyvät ongelmat, mikäli kokee tärkeäksi käyttää itsestään termiä, jonka eri merkitykset ja vivahteet ymmärtää.

Vetovoiman vaihtoehtoisten sanallistamismuotojen lisäksi moninainen asexuaalisuuteen yhdistetty erityistermistö vaikuttaa olevan kirjoittajien hyvin tuntema, sillä melkein jokainen kirjoittaja kuvaa kokemustaan joko romanttisen vetovoiman tai seksuaalisen kokemuksen erityistermillä. Vain kolme kirjoittajaa käyttää termiä ”aseksuaali” mutta ei muuta seksuaalista tai romanttista ominaisuutta kuvaavaa termiä. Erityisesti teksteissä esiintyvät ”harmaa asexuaalisuus” ja termit ”demiseksuaalisuus” ja ”demiro-
manttisuus”, jotka voi käsittää kokemusta tarkentaviksi asexuaalisuuden alakategorioiksi tai asexuaalisuuteen linkittyviksi sisarkategorioiksi.

Harmaa asexuaalisuus tai englanninkielisestä versiosta johdettu gray-aseksuaali on aineistossa eniten esille nouseva asexuaalisuuden kirjoon erityistermi. Se tunnetaan hyvin paikantumisen mahdollisuutena: vaikka vain yksi kirjoittaja ilmaisee itseään ensisijaisesti harmaa asexuaali -kategorian kautta, pohtivat monet kirjoittajat omaa kokemustaan suhteessa sekä asexuaalisuuteen että harmaaseen asexuaalisuuteen.

Harmaa asexuaalisuus voidaan käsittää sekä kokemusta tarkentavaksi alatermiksi että oman kokemuksen rajoihin väljyyttä tuovana ilmaisuna. Harmaa asexuaalisuus pohjaa ajatukseen seksuaalisuudesta liukumana, jonka toisessa ääripäässä on asexuaalisuus (tai ”täydellinen asexuaalisuus” eli seksuaalisen vetovoiman täydellinen poissaolo) ja toisessa alloseksuaalisuus eli normatiivinen seksuaalisen vetovoiman määrä. Harmaat asexuaalit asettavat itsensä jonnekin mustan ja valkoisen ääripään välille, harmaalle alueelle. Tässä identiteetikategoriassa on mahdollista

tuntea seksuaalista vetovoimaa, mutta se mielletään joko satunnaisesti tai jollain tapaa normatiivista vähäisemmäksi. Termi ei kerro, kuinka lähellä mitään ääripäätä yksilö kokee olevansa. Harmaa aseksuaalisuus toimii näin tarkentavana alaterminä kuvaamalla mahdollisuutta jonkinlaiselle seksuaalisen vetovoiman kokemukselle, mutta se myös tuottaa väljyyttä kokemuksen ehtoihin ottamatta kantaa siihen, kuinka vähän tai paljon seksuaalista vetovoimaa tuntee.

Harmaan aseksuaalisuuden käsite rakentaa implisiittisesti aseksuaalisuudesta ääri-ilmiötä eli kokemusta seksuaalisen vetovoiman täydellisestä poissaolosta. Vaikka aseksuaalisuus määritellään usein myös ”vähäiseksi” seksuaaliseksi vetovoimaksi, osa vastaajista kokee vähäisen seksuaalisen vetovoiman kokemuksensa tuottavan ristiriidan aseksuaalisuuden kanssa ja nimeää itsensä mieluummin harmaaksi aseksuaaliksi. Esimerkiksi Veera (nainen, 46–55 v, 2015) nimeää itsensä harmaaksi aseksuaaliksi tai ”gray-a:ksi” juuri siksi, että hän saattaa satunnaisesti kokea seksuaalista vetovoimaa. Hän kertoo kaksisuuntaisen mielialahäiriönsä vaikuttavan tähän: ”En voi sanoa itseäni puhtaaksi aseksuaaliksi, sillä hypomaniavaiheissa olen ainakin jossain määrin tuntenut seksuaalista vetoa toista ihmistä kohtaan.”

Myös demiseksuaalisuus ja demiromanttisuus esiintyvät useassa vastauksessa joko kirjoittajan valitsemana itsensä nimeämisen terminä tai pohdinnassa kirjoittajan seksuaalisuuden luonteesta. Demi-termit vaikuttavat saaneen huomiota myös aseksuaaliyhteisön ulkopuolella, sillä kaksi kirjoittajaa kertoo törmänneensä demiseksuaalisuus-termiin ennen kuin kuuli aseksuaalisuudesta. Demi-etuliitteellä kuvataan tietynlaisen kokemuksen ja tunteiden mahdollistuvan toista ihmistä kohtaan vasta, kun tätä kohtaan on muodostettu emotionaalinen tunneside (Chasin 2013). Demiseksuaali kuvaa siis ihmistä, joka ei lähtökohtaisesti koe toista ihmistä kohtaan seksuaalista vetovoimaa, mutta toiseen syvemmin tutustuessa näitä tunteita voi herätä. Demiseksuaalisuus käsitetään usein aseksuaalisuuden alakategoriaksi, sillä tällöin yksilön kokemus on yleensä

aseksuaalinen mutta voi tietyissä erityistilanteissa sisältää seksuaalisia tunteita toista ihmistä kohtaan.

Oman kokemuksen tunnistaminen demiseksuaaliseksi vaatii kuitenkin aiemman kokemuksen romanttisista tai läheisistä tunteista toiseen ihmiseen, joiden myötä seksuaaliset tunteet ovat syttyneet. Mikäli ei ole koskaan ollut tällaisessa tilanteessa, on kokemuksen määrittäminen demiseksuaaliseksi haastavaa – on mahdotonta tietää, onko kokemus demiseksuaalinen, jos sen vaatimukset eivät ole koskaan täyttyneet. Tämän epävarmuuden vuoksi kirjoittajista kaksi huomioikin mahdollisuuden, että he saattavat olla demiseksuaaleja, mutta nykyisten kokemustensa perusteella he eivät voi tietää sitä varmasti. Sama pätee toisin päin: Marika kertoo seurustelleensa yli 10 vuotta saman ihmisen kanssa, ja hän näkee sen todennäköisesti tarkoittavan, ettei hän ole demiseksuaali tai harmaa aseksuaali: ”En siis myöskään määrittele itseäni demiseksuaaliksi tai harmaaksi aseksuaaliksi, koska en ole tuntenut sitä vetoa koskaan. Luulisin, että kymmenessä vuodessa olisin jossain vaiheessa tuntenut vetoa puolisooni, jos olisin voinut, mutta en ole. En myöskään usko, että ’se oikea’ ei vain ole tullut vielä vastaan. Voihan niin käydä, mutta pidän sitä tällä hetkellä epätodennäköisenä.”

Niin harmaan aseksuaalisuuden kuin demiseksuaalisuuden kategorioiden eduiksi voi tulkita sen, että ne tarjoavat mahdollisuuden kokemuksen muutokselle ja moninaisuudelle. Mikäli aseksuaalisuus mielletään tietynlaisen seksuaalisen kokemuksen täydelliseksi poissaoloksi, nimeämällä itsensä joko harmaaksi aseksuaaliksi tai demiseksuaaliseksi ihmisen ei tarvitse liikaa pohtia ja määritellä sitä, kokeeko hän tällaista tunnetta satunnaisesti tai vähän vai ei. Jonkinlaista vetovoimaa kokevan ei myöskään tarvitse kokea painetta määritellä vetovoima joko seksuaaliseksi tai muunlaiseksi, sillä tunteen mahdollinen määrittäminen seksuaaliseksi ei tuota ristiriitaa kategorioiden kanssa. Demi-termit koettiin mahdollisia tunnekokemuksia vähemmän rajoittaviksi kuin aseksuaalisuus: Heli kertoo pohtineensa ensin

itselleen demiseksuaali-identiteettiä, sillä aseksuaalisuus ”tuntui jotenkin liian radikaalilta”. Demiseksuaalisuus jätti mahdollisuuden seksuaalisen vetovoiman ilmaantumiselle jossain vaiheessa.

Erityistermit antavat kirjoittajille nähdä tulomisen kokemuksi nimeämällä juuri tietyn kokemuksen. Petra ilmaisee itseään aseksuaali-termin kautta, mutta hän kertoo yhä kokevansa jonkinlaista erilaisuutta, mihin auttaisi oman erityistermin löytäminen:

Päätin vastata [kirjoituskutsuun], sillä en koe, että olisin vielä kohdannut juuri samanlaista kokemusta missään. Aseksuaalisuutta on niin monenlaista, ja olisi hienoa, että juuri omalle kokemuksellekin löytyisi joskus oma termi.

Termin olemassaolo tuottaa mielikuvan sosiaalisesta tunnustuksesta: kun omalle kokemukselle löytyy kuvaava sana, se muuttuu yksilöllisestä anomaliasta sosiaalisesti ymmärrettäväksi ilmiöksi, jonka avulla voi löytää muita samanlaisia ihmisiä sekä kokea erityinen olemisen tapansa hyväksytyksi. Samasta syystä internetistä löydettyjä termejä ei välttämättä oteta itsensä nimeämisen tavaksi, jos niillä ei tulkita olevan laajemman sosiaalisen tunnustuksen tuomaa legitimitettä:

”Demiseksuaali” taas kuulosti kokemukseni perusteella (kun olin kerran ollut suhteessa ja pitänyt seksiä ihan kivana) sopivammalta, mutta mua vaivasi, ettei se vaikuttanut olevan mikään kovin virallinen termi, joten aloin sanoa olevani ”jossain määrin aseksuaali”. (Tuulia, 2015)

Aineistossa esiintyy myös muutamia yksittäisiä erityistermejä kokemukselle, kuten ”autochorissexuality” ja ”lith-romanttinen” (jolloin romanttisiin tunteisiin ei kaivata vastakaikua). Kirjoittajat eivät kuitenkaan aina kirjoita näitä termejä auki, joten niiden merkitys juuri kantajalleen jää epävarmaksi. Ihmisten on myös mahdollista luoda uudenlaista sanastoa kuvaamaan juuri

omaa yksilöllistä kokemustaan. Pyry (mies/muu, 26–30 v, 2019) kertoo vierastavansa a-etuliitteen tuottamaa mahdollisesti negatiivista tulkintaa aseksuaalisuudesta, mistä johtuen hän kutsuu aseksuaalisuuttaan mieluummin ”eissiydeksi” ja aseksuaaleja sanalla ”eissit”. Termi on johdettu englanninkielisestä ”ace”-kutsumanimestä aseksuaaleille. Sanoilla on valtaa, minkä Pyry tiedostaa: ”Eissi-termi on voimaannuttava ja valtaapalauttava tapa käsitellä sellaista ominaisuuttani johon en mielestäni itse voi vaikuttaa ja johon kuitenkin kohdistuu sosiaalista vallankäyttöä ja paineita.” Hän vieroksuu aseksuaali-sanaa myös siksi, ettei se hänestä kommunikoi muille ihmisille yhtä tärkeää aseksuaalisuuteen kytkeytyvää näkökulmaa eli ”se ei ohjaa ihmisiä (lähinnä niitä cis-heteroita jotka eivät ole tottuneet identiteettikysymyksiin) ymmärtämään seksuaalista toimintaa ja seksuaalisia haluja/pyrkimyksiä erillisinä”. Tietoisuus moninaisesta sanastosta voikin näin kannustaa yksilöä pohtimaan omaa suhdettaan vakiintuneisiin sanoihin ja luomaan itseään tyydyttäviä ilmaisuja.

Aseksuaalisuus moninaisia kokemuksia syleilevän kategoriana

Ei ole yhteen muottiin iskettyä aseksuaalia. Toisia, kuten minua, seksi kuvottaa kun taas toiset harrastavat sitä esimerkiksi kumppanin tarpeiden tyydyttämiseksi. (Sanni, nainen, 21–25 v, 2019)

Omasta kokemuksesta kertoessaan kirjoittajat painottavat kuvatus kokemuksen henkilökohtaisuutta ja huomauttavat, että muut aseksuaalit saattavat kokea tietyt asiat hyvinkin eri tavalla. Tätä erilaisuutta ei nähdä uhkana omalle paikantumiselle tai merkitsevän sen perustuvan virheelliseen käsitykseen aseksuaalisuudesta. Erilaiset kokemusmaailmat kategorian sisällä asettuvat luontevasti osaksi kategorian mahdollisuuksia: vaikka oma ja toisen ihmisen aseksuaalisuus näyttäisivät erilaisilta, mielletään nämä molemmat riidatta aseksuaalisuudeksi.

Tutustuin erääseen ihmiseen ihan muuta kautta ja erään kerran jutellessamme hän vain äkkiä kertoi olevansa asexuaali. Hän määritteli sen niin, ettei häntä kiinnosta seksi ollenkaan, tai ainakin itsestään selvästi liitti sen seksuaalisen suuntautumisen puutteeseensa. Olin tuolloin jo löytänyt lokeroni ja kerroinkin hänelle olevani myös asexuaali, mutta minusta se tarkoittaa vetovoiman puuttumista, eikä kerro kiinnostuksesta tai käytöksestä vielä mitään. Hänelle määritelmä oli kai uusi, mutta hän hyväksyi sen mukisematta. (Marika)

Tämän taustalla voi tulkita olevan käsitys asexuaalisuudesta subjektiivisena terminä, jolla saa halutessaan nimetä itsensä. Moni kirjoittaja rakentaa asexuaalisuudesta kuitenkin myös selkeää kategoriala, jonka ehtojen toivotaan toteutuvan, jotta termin uskaltaa omaksua. Voisiko asexuaalisuuden vaikea määriteltävyys olla epävarmuustekijän sijasta hyväksyttävä osa kategoriala? Tähän lopputulokseen päättyy moni kirjoittaja. Aineistossa toistuu ilmiö, jossa kirjoittaja kuvailee kaivanneensa omalle kokemukselleen selkeästi määriteltäviä kategoriala, mutta ristiriidattoman määritelmän puuttuessa tilanne on ratkaistu määrittelemällä asexuaalisuus luonteeltaan sameaksi, moninaiseksi ja erilaisuuksia syleileväksi. Kirjoittajat tuntevat lohtua istuessaan mutkattomasti tiettyyn sosiaalisesti tunnistettuun seksuaalikategoriaan, mikä onnistuu rakentamalla kategoriasta mahdollisimman salliva. Asexuaalisuus muodostuu tällöin määritelmiä pakenevaksi.

Asexuaalisuuden käsittäminen rajoiltaan väljäksi tekee siitä helpomman omaksua myös siksi, ettei se tällöin rajoita yksilön kokemuksia liikaa. Kuten Tuulian (2015) kirjoituksesta ilmenee, oman kokemuksen mahdollisuudet laajenevat, jos kategorian mieltää joustavaksi:

Siitä ei hyödy kukaan, jos yrittää saada itseään mahtumaan taas seuraavaan kategoriaan, etenkin kun asexuaalisuus on jotain niin vaikeasti määriteltävää. Haluun antaa itselleni tilaa tän asian suhteen, ja jos asexuaalisuuden ottaa joustavana, on se mulle helpompi ottaa

osaksi identiteettiäni. Lisäks näyttäis aika selvältä, ettei asexuaalisuudelle löydetä yhtäkkiä selkeää määritelmää ja sen ”sisällä” on jo muutenkin sekaisin kaikki romanttiset tai aromanttiset suuntaukset, ja ne jotka runkkaa ja ne jotka ei, ja ne jotka suhtautuu seksiin negatiivisesti ja jotka ei, eli paljon variaatiota on.

Asexuaalisuuden määritelmän vaikeus ja sen tuottama hämmennys on niin yleinen kokemus asexuaalien keskuudessa, että sen voisi suorastaan sanoa olevan yksi asexuaalina olemisen peruspiirre. Tuulia (2015) kertoo kokevansa helpottavaksi sen, että asexuaalisuuden määritelmä ”on epäselvä myös aika pitkälti kaikille muille”. Tämä antaa hänelle luvan kokea asexuaalisuuden määrittely ja ymmärtäminen vaikeaksi mutta samalla määrittää itsensä asexuaaliksi. Hän jatkaa, että ”tutkijatkaan ei oikein tiedä, millä asexuaalisuutta mitata”. Mikäli asiantuntijoina pidetyt tahotkaan eivät kykene sanallistamaan asexuaalisuutta ymmärrettävästi, antaa tämä entisestään luvan hyväksyä asexuaalisuus vaikeasti sanallistettavana ja määritelmiä pakenevana.

Vapaus ja pakko valita

Olen tutkaillut erilaisia määritelmiä ja alalajeja asexuaalisuudelle, mutta vaikka en taida olla puhdas asexuaali, en itse osaa identifioitua muihin ryhmiin. (Petra)

Kaikki kirjoittajat eivät kykene ratkaisemaan jännitteitä asexuaalisuuden kategorian ja oman olemisen tapansa välillä, eikä tämä ole jokaiselle kirjoituskutsuun vastanneelle edes tärkeää. Eri suhtautumistapoja esiintyy myös saman tekstin sisällä, kun kirjoittajat aktiivisesti pohtivat eri näkökulmien merkityksiä ja omaa asennoitumistaan niihin. Asexuaalisuus näyttäytyykin itsensä paikantamisen pisteenä, johon ihmiset kerääntyvät monien erisyyden johdattamina.

Aseksuaalisuus on suomalaisessa keskustelussa ainutlaatuinen tapa määrittää omaa seksuaalista olemisen tapaansa. Yksilöllisyyden aikakaudella ihmisiin kohdistuu paine osata nimetä ja tunnistaa itsensä seksuaalisesti. Tämän vaatimuksen myötä aseksuaali-termiä päädytään käyttämään myös silloin, kun sen ehdot eivät aukottomasti täyty, sillä se on saatavilla olevista termeistä lähin itseä kuvaava. Aiemmin kuvasin Helin kertomusta, jossa hän epävarmasti nimesi itsensä heteroksi, sillä hän ei tiennyt muuta tapaa ilmaista, ettei ole ”bi-, pan- tai homoseksuaali”. Vaikka ”hetero” ei tuntunut oikealta sanalta itselle, oli se tunnetuista vaihtoehtoista eniten kuvaava – tai poissulkemisen kautta viimeinen jäljelle jäävä, sillä sen kautta Heli pystyi ilmaisemaan havaintonsa, ettei tuntenut vetoa omaan sukupuoleensa. Aseksuaalisuus on nykyisissä seksuaalisuuden luokituksissa vastaavalla tavalla yksi vaihtoehto rajallisten kategorioiden joukossa, johon on mahdollista tukeutua silloin, kun se tuntuu vaihtoehtoista lähimmältä oikeaa.

Kun kirjoittajat kokevat epävarmuutta kategorian suhteesta omaan kokemukseensa, moni tuo nimeämiseen joustavuutta erilaisilla sanavalinnoilla. Esimerkiksi Susanna kuvailee: ”[i]tseni olen enemmän tai vähemmän kategorioinut aseksuaaliksi siitä lähtien”, ja Annika ja Tuulia (vuoden 2015 kirjoituksessaan) molemmat kuvaavat itseään ensisijaisesti nimityksellä ”jossain määrin aseksuaali”. Rajallisten termien keskellä ei ehkä tarvitse olla joko-tai: ”jossain määrin” on itseymmärrykselle hyväksyttävä tila.

Osa kirjoittajista nojaa ajatukseen yksilön vapaudesta valita seksuaalinen kategoriansa, oli oma seksuaalinen kokemus millainen tahansa. Tähän suhtautumiseen kannustavat monet aseksuaalisuuden asiantuntijoina pidetyt tahot, kuten AVEN. Näiden tahojen vaikutusvalta tuottaa painetta mukailla niiden valitsemää lähestymistapaa. Termien vapaa valitseminen ei välttämättä kerro kulttuuristen nimeämiskäytänteiden vastustamisesta vaan auktoriteetteina nähtyjen tahojen näkemyksiin sopeutumisesta. Marika kirjoittaa, kuinka hän olisi halunnut saada selkeän määritelmän aseksuaalisuudelle kyetäkseen vertaamaan omaa kokemustaan siihen.

Kuten aiemmin kuvasin, hän vierasti aluksi ajatusmallia, että vain hän itse voi määritellä itsensä: ”[o]lisin kai halunnut ”virallisen” hyväksynnän, että kyllä, olet meidänkin mielestämme aseksuaali.” Hän kertoo kuitenkin oppineensa ajan myötä identiteettipohjaiseen suhtautumiseen, jossa henkilö voi vapaasti nimetä itsensä. Termien yksilöllinen käyttö näyttää hyväksyttävältä siksi, että sille on yhteisöllinen siunaus.

Nyt ymmärrän kuitenkin, ettei toisilla ole valtaa sanoa niin, vaikka itse lähes pyytäisin sitä. Vain minä voin sanoa, kuka olen, todella. Eikä minun pitäisikään haluta ja tarvita hyväksyntää ulkopuolelta, koska ei minun määritelmäni vaikuta kehenkään muuhun. [...] Olen ajan myötä oppinut tämän kyllä hyväksymään ja koen entistä vahvemmin olevani aseksuaali. (Marika)

Aseksuaalisuus-kategorian voimaannuttavaa vaikutusta ei voi väheksyä. ”En välttämättä edes sovi virallisen aseksuaalimääritelmän sisälle, mutta koen termin itselleni tärkeäksi”, toteaa Petra ja kuvaa samalla yhden olennaisen motivaation aseksuaali-termin käyttöön. Aseksuaalin kategorian normalisoiva viesti on niin tärkeä, että kirjoittajat korostavat sitä silloinkin, kun itsensä nimeäminen termin kautta koetaan haastavaksi. Petralle aseksuaalisuus on ollut näkökulmana mullistava ja merkityksellinen siksi, että sen mukaan ”seksin ei olekaan pakko kiinnostaa”. Myös Tuulia kuvaa vuoden 2019 tekstissään, että vaikka termin käyttäminen ei tunnu enää ajankohtaiselta, aseksuaalisuus auttoi häntä refleктоimaan omaa seksuaalisuuttaan: ”Ymmärrän, että toisille kyseessä on tärkeä identiteetti ja tapa hahmottaa itseään, ja minullekin kyseessä oli mielekäs tapa ajatella läpi omaa seksuaalisuuttani[.]” Päätti termiä käyttää itsestään tai ei, on sillä ollut suuri vaikutus sen omaksumista pohtineiden ihmisten käsityksiin: vähäiset seksuaaliset tunteet tai vähäinen kiinnostus seksiin ovat saaneet näyttäytyä täysin normaalina ihmiskokemuksen piirteinä, ja tätä kirjoittajat arvostavat myös silloin, kun suhde termiin on etäisempi.

Seksuaalikategorioilla tunnistetaan olevan arvoa erityisesti itsereflektion ja itsensä nimeämisen välineinä. Mahdollisuus oman kokemuksen sanallistamiseen tuo turvaa: lokero antaa omistajalleen paikan seksuaalisessa kulttuurissa. Vaikka Marika kertookin oppineensa käsittämään aseksuaalisuuden vain itseidentifiointiin perustuvana asiana, hän kokee lohtua löydettyään itselleen kategorian.

Kuitenkin omalla kohdallani, kun olin omia ”poikkeavuuksiani” pohtinut ja saanut niille vihdoinkin nimen, lokerointi tuntui todella hyvältä. En toki anna sen määritellä minua liikaa, vaan tiedän kyllä, että seksuaalisuus on muuttuva ja laajalla spektrillä liikkuva asia, mutta toistaiseksi identifioidun aseksuaaliksi ja se tuntuu hyvältä.

Kaksi jatkokirjoituksen tekijää kertoo muuttaneensa asennettaan itsensä nimeämiseen verrattuna aiempaan tekstiinsä: sekä Tuulia että Nova kirjoittavat vuonna 2019 kokevansa aiempaa vähemmän tarpeelliseksi nimen itsensä. Tuulia nimesi itsensä vuoden 2015 kirjoituksessaan aseksuaaliksi tai jossain määrin aseksuaaliksi. Jatkokirjoituksessaan hän kirjoittaa laajasti uudesta suhtautumisestaan, jossa itsensä asettaminen suhteeseen aseksuaalisuuden kanssa ei tunnu enää niin tärkeältä. ”[N]ykyään en jaksakaan ’laittaa itseäni laatikkoon’ ja käyttää itsestäni kategorianimitystä, joka ei lopulta sanana ole monille tuttu ja joka ei itsellenikään tunnu niin omalta.” Hän vierastaa itsensä nimeämistä aseksuaaliksi myös siksi, että se saattaisi rajoittaa hänen moninaisia kokemuksiaan ja tuottaa ahdistusta, mikäli hän toimisi kategorian ehtojen kanssa ristiriitaisesti:

En myöskään pidä ajatuksesta, että koittaisin väkisin saada itseäni alitajuisesti sopimaan johonkin aseksuaalisuuden määritelmään ja sen vuoksi jättäisin tutustumatta ihmisiin tai päättäisin, että minun on toimittava tietyllä tavalla ja seurattava jotain ”aseksuaalisuuden logiikkaa”. Mieluummin annan itseni olla ja katson miltä tuntuu milloinkin.

Myös Nova kuvaa, kuinka ”[aiempaan tutkimukseen] osallistuessani koin jotenkin tärkeäksi ja tarpeelliseksi rajata tarkemmin sitä, mitä olen. Se tarve on nyt kadonnut.” Tästä huolimatta hän iloitsee aseksuaalisuus-sanan olemassaolosta siksi, että ”sanat ja sanoittaminen” ovat hänelle tärkeitä ajatuksien jäsentämisessä ja itsensä ilmaisemisessa. Termien olemassaolo on arvokasta, mutta samalla Nova korostaa, että hän haluaa käyttää niitä ensisijaisesti itsereflektioon ja vain niin kauan, kun ne tuntuvat hyvältä. Novalle onkin tärkeää, että termeistä voi tarvittaessa luopua, kun ne eivät enää palvele tarkoitustaan. Vuoden 2015 tekstissään hän kritisoi itsensä asettamisen tiettyyn kategoriaan tuottavan muille essentialistisia odotuksia kokemuksen muuttumattomuudesta:

Haluaisin, että identiteettini voitaisiin muistaa ja tunnustaa ilman eri huomauttelua. En halua jankata asiasta, ja lisäksi sen jankkaaminen tuntuu tunkevan minua vain syvemmälle tiettyyn lokeroon. Vaikka olen saanut määriteltyä itseni, siitä huolimatta en halua mihinkään tiettyyn laatikkoon, josta ei saa enää luopua. Monelle (ja jälleen, yllättäen nämä ovat yleensä heteroita) on vaikea ymmärtää, ettei seksuaalisuus ole välttämättä kiveen kirjoitettu.

Toive vapaudesta muuttaa seksuaalista nimikettään niin halutessaan korostuu vuoden 2019 tekstissä. Novan kirjoituksessa epänormatiivisen seksuaalisuuden ja sukupuolen piilottamisen tilana yleensä käytetty kaapin metafora muuntuu kuvaamaan itseymmärryksen mahdollisuuksia:

Minä olen syvällä kaapissa. Se ei välttämättä ole huono asia, sillä olen nykyään oppinut jokaisella olevan oman kaappinsa ja kaappi voi olla niin rajoittava kuin suojelevakin tekijä. [...] Minulla on kaapissani laatikoita. Laatikoissa on nimiä asioille, joita olen. Ne on kirjoitettu helposti vaihdettaville pikku lapuille, mutta mikään ei poista sitä faktaa, että tarvitsen itseäni varten keinoja sanoittaa ja rajata itseäni. Laatikot eivät ole tiiviitä ja menevät limittäin, mutta

laatikoita ne yhtä kaikki ovat. Niissä on turvallista ja mukavaa olla, kunhan ne eivät tarkoita, että nimilapusta ei enää koskaan saa tulla olo, että jaha, aika vaihtaa tuo pois ja laittaa uusi tilalle.

Novan vertauksessa tiivistyy hyvin niin seksuaalisten kuin muidenkin identiteettikategorioiden lohtu: ne antavat mahdollisuuden asettaa kokemuksen luonne sanoiksi ja auttavat näin ymmärtämään itseä, mutta ne eivät saa vangita ihmistä olemaan enemmän kategorian edustaja kuin monia kokemuksia elämänsä varrella kokeva yksilö.

Lopuksi: asexuaalisuuden kategoria itsensä nimeämisen aikakaudella

Aseksuaalisuuden kategorian syntyminen kertoo paljon sitä ympäröivästä kulttuurista. Vain kulttuurissa, jossa painotetaan seksuaalisen halun ja nautinnon merkitystä sekä itsen nimeämistä seksuaalisuutensa kautta, on mielekästä nimetä itsensä sen mukaan, *ettei* samaistu näihin odotuksiin. Juuri tietynlaisen seksuaalisen kokemuksen normalisoitu asema tuottaa asexuaalikirjon jäsenille erilaisuuden kokemuksia, joiden vuoksi asexuaalisuuden kategoria koetaan tärkeäksi.

Aseksuaalisen kokemuksen sanoittaminen vaatii uudenlaisen näkökulman yksilön seksuaalisuuden määrittämiseen. Kulttuurin käsitykset seksuaalisesta subjektiudesta ovat perinteisesti keskittyneet käsitykseen seksuaalisen halun kohteen ja kokijan sukupuolesta. Aseksuaalisuudessa ollaan paitsi kulttuurisesti, myös sanallisesti uuden äärellä: ennen sitä ei ole ollut olemassa sosiaalisesti tunnustettua neutraalia kategoriaa, joka keskittyisi yksilön seksuaalisten tunteiden vähäisyyteen tai vähäiseen kiinnostukseen seksuaalisiin toimiin. Näin ollen aseksuaaleille ei ole ollut tarjolla kulttuurisia kertomuksia ja kielellisiä malleja, joiden kautta lähteä asettamaan seksuaalista kokemustaan sanoiksi. Tämän mallien puutteen voi olettaa

vaikuttaneen merkittävästi siihen, että asexuaalisuutta on sanallistettu ja määritelty niin monella tapaa kahden viime vuosikymmenen aikana.

Olen tässä artikkelissa tarkastellut, millaisia ratkaisuja suomalaiset asexuaalisuuden kirjoon itsensä nimeävät ihmiset ovat löytäneet asexuaalisuuden määritelmällisille ongelmille. Monelle asexuaalikirjoon kuuluvalla ihmiselle on ollut tärkeää yrittää luoda selkeä ja ehjä ymmärrys kategoriasta, jotta itsensä voi liittää siihen. Erityisesti seksuaalisen sanaston tunnekokemuksellisia merkityksiä on pohdittu ahkerasti: koska seksuaalisen vetovoiman käsite on erityisesti yhdistetty asexuaalisuuteen, muihin ihmisiin vetoa kokevat kirjoittajat refleктоivat paljon tunteitaan ja niiden sanoittamistapoja. Internetin asexuaalisuussivustot ovat auttaneet tässä tarjoamalla paljon avaimia seksuaalisen kokemuksen eri puolien sanoittamiseen, esimerkiksi purkamalla toiseen ihmiseen koettua kiinnostusta ja nimeämällä tietynlaiset tunteet ”romanttiseksi vetovoimaksi” ja näin seksuaalisten tunteiden ulkopuolelle. Mikäli asexuaalisuuden sisimmästä olemuksesta tai omien seksuaalisten tunteiden laadusta ei kyetä luomaan selkeää ymmärrystä, on ristiriita ratkaistu myös rakentamalla asexuaalisuutta moninaiseksi ja väljäksi kategoriaksi, jonka sisällä saa olla myös ristiriitaisia kokemuksia. Yhden yleisen ratkaisun on tuonut asexuaalisuussivustojen tarjoama moninainen identiteettisanasto: asexuaalisuus-termin kaikkia merkityksiä ei tarvitse tietää, mikäli asettaa itsensä tiettyyn asexuaalisuuden alakategoriaan, jolle on annettu yksityiskohtaisempi selitys.

Aineistossa korostuu, kuinka asexuaalisuutta halutaan toisaalta ymmärtää, toisaalta kategorialla koetaan olevan merkittävä anti myös silloin, kun sen ehdot ja rajat jäävät epäselviksi. Tietyt asiantuntijoina pidetyt tahot, kuten AVEN, ovatkin korostaneet asexuaalisuutta identiteettipohjaisena terminä, jonka kuka vain saa omaksua. Tämä antaa ihmisille luvan nimetä itsensä asexuaalisuuden kautta, vaikka sen täydestä vastaavuudesta ei

oltaisi varmoja. Vastasi se täysin omaa kokemusta tai ei, termillä kyetään tuottamaan tietynlaista itseymmärrystä sekä kommunikoimaan muille jotain tärkeää omasta olemisen tavasta ja asennoitumisesta seksuaalisiin odotuksiin.

Oleellista on huomata, kuinka tärkeäksi aseksuaalit ihmiset kokevat aseksuaalisuuden kategorian myös silloin, kun sen varsinaisesta määritelmästä ei olla täysin varmoja. Kategorian olemassaolo antaa heille nähdäksesi tulemissen kokemuksia, joita ei ole saatu ennen sitä. Aseksuaalin kategoria tarjoaa jotakin ainutlaatuista: oman tavan olla seksuaalinen subjekti, mutta samalla mahdollisuuden ottaa etäisyyttä seksuaalisuuden kulttuurisiin normeihin.

Lähteet

- Aseksuaalisuus.fi. 2024. Aseksuaalisuutta käsittelevä suomenkielinen sivusto ja foorumi. <https://aseksuaalisuus.fi/> [Viitattu 9.10.2024]
- AVEN. 2024. The Asexual Visibility and Education Network. <https://www.asexuality.org/> [Viitattu 9.10.2024]
- AVEN. 2024b. "General FAQ" The Asexual Visibility and Education Network. <https://www.asexuality.org/?q=general.html> [Viitattu 9.10.2024]
- AVEN. 2024c. "Overview." The Asexual Visibility and Education Network. <https://www.asexuality.org/?q=overview.html> [Viitattu 9.10.2024]
- AVEN Livestreams. 2021. "Updating the definition on the AVEN homepage." Youtube-video. <https://youtu.be/EouWUIUSFnM> [Viitattu 24.11.2024]
- Brotto, Lori A., Gail Knudson, Jess Inskip, Katherine Rhodes ja Yvonne Erskine. 2010. "Asexuality: A Mixed-Methods Approach." *Archives of Sexual Behavior* 39 (3): 599–618.
- Carrigan, Mark. 2011. "There's more to life than sex? Difference and commonality within the asexual community." *Sexualities* 14 (4): 462–478.
- Catri, Florencia. 2021. "Defining Asexuality as a Sexual Identity: Lack/Little Sexual Attraction, Desire, Interest and Fantasies." *Sexuality & Culture* 25 (4): 1529–1539.

- Cavalcante, Andre. 2019. "Tumbling Into Queer Utopias and Vortexes: Experiences of LGBTQ Social Media Users on Tumblr." *Journal of Homosexuality* 66 (12): 1715–1735.
- Chasin, C. J. Deluzio. 2011. "Theoretical Issues in the Study of Asexuality." *Archives of Sexual Behavior* 40 (3): 713–723.
- Chasin, C. J. Deluzio. 2013. "Reconsidering asexuality and its radical potential." *Feminist Studies* 39 (2): 405–426.
- Coleslaw. 2021. "Board Update on the Proposed Definition Change." Julkaisu AVEN:in keskustelupalstalla 4.8.2021. <https://www.asexuality.org/en/topic/217274-board-update-on-the-proposed-definition-change/> [Viitattu 24.11.2024]
- Cover, Rob. 2019. *Emergent Identities: New Sexualities, Genders and Relationships in a Digital Era*. Lontoo: Routledge.
- Craig, Shelley L. ja Lauren McNroy. 2014. "You Can Form a Part of Yourself Online: The Influence of New Media on Identity Development and Coming Out for LGBTQ Youth." *Journal of Gay & Lesbian Mental Health* 18 (1): 95–109.
- Dawson, Matt, Liz McDonnell ja Susie Scott. 2017. "Note on recruitment as an ethical question: lessons from a project on asexuality." *International Journal of Social Research Methodology* 20 (3): 255–261.
- Dawson Matt, Susie Scott ja Liz McDonnell. 2018. "'Asexual isn't who I am': the politics of asexuality." *Sociological Research Online* 23 (2): 374–391.
- Doan, Laura. 2013. *Disturbing Practices: History, Sexuality and Women's Experience of Modern War*. Chicago: University of Chicago Press.
- Foucault, Michel. 1981. *The History of Sexuality. Volume 1: An Introduction*. Harmondsworth: Penguin.
- Greaves, Lara M., Fiona Kate Barlow, Carol H. J. Lee, Correna M. Matika, Weiyu Wang, Cinnamon-Jo Lindsay, ym. 2017. "The Diversity and Prevalence of Sexual Orientation Self-Labels in a New Zealand National Sample." *Archives of Sexual Behavior* 46 (5): 1325–1336.
- Haataja, Marika. 2019. *Ohjattuja seksuaalisia nautintoja*. Tampereen yliopiston väitöskirjat 124. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Herrera, Andrea P. 2018. "Theorizing the lesbian hashtag: Identity, community, and the technological imperative to name the sexual self." *Journal of Lesbian Studies* 22 (3): 313–328.
- Hille, Jessica J., Megan K. Simmons ja Stephanie A. Sanders. 2020. "'Sex' and the Ace Spectrum: Definitions of Sex, Behavioral Histories, and Future Interest for Individuals Who Identify as Asexual, Graysexual, or Demisexual." *The Journal of Sex Research* 57 (7): 813–823.

Hinderliter, Andrew C. 2009. "Methodological Issues for Studying Asexuality". *Archives of Sexual Behavior* 38 (5): 619–621.

Juhila, Kirsi, Arja Jokinen ja Eero Suoninen. 2012a. "Kategoria-analyysin juuret". Teoksessa *Kategoriat, kulttuuri & moraali*, toimittaneet Arja Jokinen, Kirsi Juhila ja Eero Suoninen. Tampere: Vastapaino, 17–44.

Juhila, Kirsi, Arja Jokinen ja Eero Suoninen. 2012b. "Kategoria-analyysin teesit". Teoksessa *Kategoriat, kulttuuri & moraali*, toimittaneet Arja Jokinen, Kirsi Juhila ja Eero Suoninen. Tampere: Vastapaino, 45–88.

Juvonen, Tuula. 2019. "Nimeämisen mahti. Sukupuolta ja seksuaalisuutta kuvaavien termien suhteisuudesta". *SQS – Suomen Queer-Tutkimuksen Seuran Lehti* 13 (1–2): 1–22.

Koponen, Katriina. 2017. *Ei sittenkään rikki: Aseksuaalisuuden määritelmiä ja vastatarinoita aseksuaalien identiteettikertomuksissa*. Pro gradu. Oulun yliopisto.

Koponen, Katriina. 2022. "Parisuhde ilman seksiä? Parisuhteen seksuaaliset normit aseksuaalien kertomuksissa". *Kulttuurintutkimus* 39 (2): 35–50.

Kuper, Laura E. ja Brian S. Mustanski. 2014. "Using Narrative Analysis to Identify Patterns of Internet Influence on the Identity Development of Same-Sex Attracted Youth". *Journal of Adolescent Research* 29 (4): 499–532.

Maksimainen, Jaana. 2010. *Parisuhde ja ero. Sosiologinen analyysi terapeuttisesta ymmärryksestä*. Helsinki: Helsingin yliopisto.

Prause, Nicole ja Cynthia A. Graham. 2007. "Asexuality: Classification and Characterization". *Archives of Sexual Behavior* 36: 341–356.

Ronkainen, Suvi. 1997. "Biseksuaalinen kokemus ja biseksuaalinen identiteetti". Teoksessa *Hetero-olettamuksesta moninaisuuteen. Lesbot, homot, bi- ja transihmiset sosiaali- ja terveystieteiden asiakaina*, toimittaneet Jukka Lehtonen, Jussi Nissinen ja Maria Socada. Helsinki: Edita, 34–47.

Rossi, Leena-Maija. 2008. "Identiteetti, queer ja intersektionaalisuus: hankala yhtälö?". *Kulttuurintutkimus* 25 (1): 27–37.

Russell, Stephen T., Thomas J. Clarke ja Justin Clary. 2009. "Are Teens 'Post-Gay'? Contemporary Adolescents' Sexual Identity Labels." *Youth Adolescence* 38 (7): 884–890.

Rust, Paula C. 1996. "Sexual Identity and Bisexual Identities: The Struggle for Self-Description in a Changing Sexual Landscape." Teoksessa *Queer Studies: A Lesbian, Gay, Bisexual and Transgender Anthology*, toimittaneet Brett Beemyn, Genny Beemyn, Mickey Eliason ja Michele Eliason. New York: New York University Press, 68–86.

Ruusuvuori, Johanna. 2009. "Harvey Sacks. Arkielämän metodit ja keskusteluanalyysi." Teoksessa *Sosiaalipsykologian suunnannäyttäjiä*, toimittaneet Vilma Hänninen, Jukka Partanen ja Oili-Helena Ylijoki. Tampere: Vastapaino, 383–405.

Savin-Williams, Ritch C. 2005. *The New Gay Teenager*, Harvard University Press.

Scherrer, Kristin S. 2008. "Coming to an Asexual Identity: Negotiating Identity, Negotiating Desire." *Sexualities* 11 (5): 621–641.

Scott, Susie, Liz McDonnell ja Matt Dawson. 2016. "Stories of Non-Becoming: Non-Issues, Non-Events and Non-Identities in Asexual Lives." *Symbolic Interaction* 39 (2): 268–286.

Setan aseksuaalisuustoimikunta. 2019. *Tietopaketti aseksuaalisuudesta. Perustietoa käsitteistä, tukea oman identiteetin pohdintaan ja ohjeita liittolaisille ja ammattilaisille*. https://www.dropbox.com/scl/fi/472zm5kekphrwq353ojj4/Aseksuaalisuus_tietopaketti_2019.pdf?e=1 [Viitattu 9.10.2024]

Taavetti, Riikka. 2015. "Olis siistiä, jos ei tarttis määritellä..." *Kuriton ja tavallinen sateenkaarinuoruus*. Nuorisotutkimusseuran/Nuorisotutkimusverkoston verkkojulkaisuja 81, Seta-julkaisuja 25. Helsinki: Nuorisotutkimusseura / Nuorisotutkimusverkosto & Seta ry.

Taavetti, Riikka. 2018. *Queer Politics of Memory – Undisciplined Sexualities as Glimpses and Fragments in Finnish and Estonian Pasts*. Helsinki: Helsingin yliopisto.

Van Houdenhove, Ellen, Paul Enzlin ja Luk Gijs. 2017. "A Positive Approach Toward Asexuality: Some First Steps, But Still a Long Way to Go." *Archives of Sexual Behavior* 46 (3): 647–651.

Watson, Ryan J., Christopher W. Wheldon ja Rebecca M. Puhl. 2019. "Evidence of Diverse Identities in a Large National Sample of Sexual and Gender Minority Adolescents." *Journal of Research on Adolescence* 30 (S2):431–442.

Yule, Morag A., Lori A. Brotto ja Boris B. Gorzalka. 2017. "Sexual Fantasy and Masturbation Among Asexual Individuals: An In-Depth Exploration". *Archives of Sexual Behavior* 46 (2): 311–328.

zigon2007. 2021. "Opinions on the definition change on AVEN". Reddit-keskustelu 24.7.2021. https://www.reddit.com/r/asexuality/comments/oqilmj/opinions_on_the_definition_change_on_aven/?rdt=37855 [Viitattu 24.11.2024]